Faculty of Letters Journal of Social Sciences

| cujos.cumhuriyet.edu.tr | Founded: 1982 Available online, ISSN: 1305-5143 Publisher: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Contributions of Kant's Philosophy of Education to the Process of Raising Intellectual and Moral Individuals

***Öznur Bayrak Tekin*[1,a,*]**

[1] *Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Letters, Department of Philosophy, Sivas, Türkiye*
**Corresponding author*

Research Article

History

Received: 24/06/2025
Accepted: 24/11/2025

ABSTRACT

In contemporary societies, the fact that individuals are equipped primarily with knowledge while moral values are neglected; that education systems are shaped by economic competition, technology, and the pressures of globalization; and that individuals' abilities to think freely, critically, and reflectively are increasingly weakened clearly demonstrates that knowledge alone is insufficient. These conditions reveal that character and value education play a role at least as significant as cognitive knowledge in the formation of the individual. An ideal society emerges through the cultivation of enlightened and morally grounded individuals, and education plays a central role in this process. In this regard, Kant's philosophy of education offers an important conceptual framework. Kant argues that education should not be limited to cognitive development but must also function as a moral process grounded in the rational and ethical growth of the individual. For Kant, genuine education aims at developing all natural predispositions of humanity, and he likens human talents and capacities to seeds that must be cultivated. These seeds can be transformed into humanity only when natural inclinations are developed in appropriate proportions, enabling individuals to fulfill their potential.

According to Kant, the human being, as the only educable creature, must undergo an educational process in order to realize this potential. Education shapes innate tendencies and transforms the individual into an enlightened, moral, and responsible agent. Drawing inspiration from Rousseau, Kant develops a duty-based ethical framework that offers a strong potential solution to modern educational challenges such as moral emptiness and value erosion. In modern societies, digitalization, technological transformation, and economic pragmatism often bring cognitive aspects of education to the forefront, while moral and human development remain secondary. Kant's educational approach, which seeks to orient the individual toward both personal moral growth and the common good of humanity, thus retains significant relevance. His emphasis on structuring education through the principles of discipline, culture, civilization, and moral autonomy provides the philosophical foundations for contemporary educational goals such as critical thinking, moral awareness, and autonomy. This study examines Kant's understanding of education and explores his contributions to the formation of enlightened and morally mature individuals.

Keywords: Kant, philosophy of education, moral education, enlightened individual.

Kant'ın Eğitim Felsefesinin Aydın ve Ahlaklı Birey Yetiştirme Sürecine Katkıları

ÖZ

Günümüzde bireylerin yalnızca bilgiyle donatılıp ahlaki değerlerin ihmal edilmesi, eğitim sistemlerinin ekonomik rekabet, teknoloji ve küreselleşme baskısı altında şekillenmesi, bireyin özgür, eleştirel ve sonuçlarını değerlendirerek düşünme becerilerinin zayıflaması gibi sorunlar bilginin tek başına yeterli olmadığını açıkça göstermektedir. Bu durum, modern toplumlarda bireyin yetişmesinde karakter ve değer eğitiminin en az salt bilgi kadar belirleyici rol oynadığını ortaya koymaktadır. Nitekim ideal bir toplum, aydın ve ahlaklı bireylerin yetişmesiyle oluşur. Aydın ve ahlaklı bireyler yetiştirmede ise eğitim önemli rol oynar. Kant'ın eğitim felsefesi bu doğrultuda önemli bir reçete sunmuştur. Kant, eğitim felsefesinde bireyin akıl ve ahlak temelli gelişimini temel alarak eğitimin yalnızca bilişsel değil ahlaki bir süreç olması gerektiğini ileri sürer. Kant için gerçek bir eğitim fikri, insanlığın tüm doğal eğilimlerinin gelişmesini amaçlayan eğitimdir ve ona göre insanların yetenekleri ve becerileri, geliştirilmesi gereken tohumlar gibidir. Bu tohumları insanlığa dönüştürmek ise doğal yatkınlıkları uygun oranlarda geliştirmek ve insanların kaderlerine ulaşmalarını sağlamakla mümkün olur. Kant' a göre insan, eğitilebilir tek varlık olarak potansiyelini gerçekleştirebilmek için bir eğitim sürecinden geçmek zorundadır. Bu bağlamda eğitim, bireyin doğuştan gelen eğilimlerini şekillendirerek, bireyi aydın, ahlaklı ve sorumluluk sahibi bir özneye dönüştürür.

Kant, Rousseau'dan aldığı ilhamla geliştirdiği ödev temelli etik anlayışıyla aslında modern eğitimin karşı karşıya kalacağı ahlaki boşluk, değer erozyonu gibi sorunlara güçlü bir çözüm potansiyeli taşımaktadır. Modern toplumlarda dijitalleşme, teknolojik dönüşüm ve ekonomik pragmatizm karşısında eğitim sistemlerinin bilişsel yönü öne çıkarken, bireyin ahlaki ve insani gelişimi geri planda kalmaktadır. Kant eğitim felsefesiyle bireyi hem bireysel iyiliğe hem de insanlığın ortak iyiliğine yönlendirmeyi amaçlamıştır. Kant'ın eğitim sürecini, disiplin, kültür, uygarlık ve ahlaki özerklik ilkeleri çerçevesinde yapılandırılması gerektiği düşüncesi modern eğitimde eleştirel düşünme, ahlaki bilinç ve özerklik gibi temel hedeflerin felsefi dayanaklarını sunmuştur. Bu çalışmada, Kant'ın eğitim anlayışı ele alınarak, aydın ve ahlaklı birey yetiştirme sürecine katkıları incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Kant, eğitim felsefesi, ahlak eğitimi, aydın birey.

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

[a] *oznurbayrak06@gmail.com* *0000-0003-1750-6879*

How to Cite: Bayrak Tekin Ö, (2025) Contributions of Kant's Philosophy of Education to the Process of Raising Intellectual and Moral Individuals, *CUJOSS*, 49(3): 241-254

Giriş

Her önemli felsefe sistemi kaçınılmaz olarak bir pedagojinin tohumlarını içerir ve bu tohumlar er ya da geç etkilerini gösterir. Bu nedenle filozof çoğunlukla, eğitim tarihinin ilgi odağı olmaktan kaçamaz. Aydınlanma döneminin önde gelen isimlerinden biri olan Immanuel Kant bu filozoflardan biridir. Kant, etik, epistemoloji, metafizik, mantık, estetik, siyaset felsefesi gibi felsefenin neredeyse tüm alanlarına kalıcı katkıda bulunmuş, felsefi düşünce sisteminin geniş vizyonu eğitim felsefesini de içine almıştır (Kornilaev, 2023). Eğitimle ilgili doğrudan çalışması 1776-1777 kış dönemi, 1780 yaz dönemi, 1783-1784 kış dönemi ve 1786-1787 kış döneminde Königsberg'deki üniversite öğrencilerine verdiği derslerden oluşmaktadır (Kanz, 1997, s. 792). Bu dersler, Kant'ın ölümünden sadece bir yıl önce yani 1803 yılında, eski öğrencisi ve o zamanki meslektaşı Friedrich Theodor Rink tarafından *Immanuel Kant Über Pädagogik (Immanuel Kant Eğitim Üzerine)* olarak kitap halinde düzenlenmiştir (Frierson, 2024).[1] Kant, eğitim konusunu pedagoji üzerine verdiği dört ayrı dersin yanı sıra antropoloji, etik ve 1760'lı yıllara kadar uzanan notlarına sahip olduğumuz mantık derslerinde de tartışmıştır (Auweele, 2015).

Kant'a göre bütün insani çabaların nihai hedefi, insanın kişiliğini teşekkül etmesidir. Bu hedefe ulaşma yolunda eğitim, bireyi temel alanlarda geliştirir. Kant, insanın yalnızca eğitimle insan olabileceğini, eğitimin kendisinden çıkardığı her ne ise sadece o olabileceğini söylerken eğitimi temel bir araç olarak görmüş ve bireyin özerk bir düşünür haline gelmesini eğitimin nihai amacı olarak belirtmiştir (Kant, 2013). O halde Kant'a göre eğitimin en önemli işlevlerinden biri, bireyin aklını kullanma cesaretini göstermesini sağlamak yani onu aydınlanmış bir birey haline getirmektir. Fakat günümüz eğitim sistemleri küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve ekonomik rekabetin etkisiyle büyük ölçüde pragmatik ve ekonomik kaygılar çerçevesinde şekillenmektedir. Modern eğitim, eleştirel düşünme, problem çözme ve yenilikçi becerilerin geliştirilmesini amaçlasa da ekonomik ve pragmatik kaygılarla bu amaçtan uzaklaşmakta ve bireye ahlaki özerklik kazandırmak yerine onu belirli becerilerle donatarak iş gücüne entegre etmeyi hedefleyen bir yapıya dönüştürmektedir. Buna karşın eğitim, bilgi ve beceri kazandıran bir süreç olmakla birlikte bireyin karakterini inşa eden, etik değerlerin içselleştirilmesini sağlayan bir süreçtir. Kant, bireyin kendi çıkarları doğrultusunda değil, evrensel ahlak yasaları çerçevesinde özgür, aydın ve ahlaklı bir birey haline gelmesini ister. Bu bağlamda Kant'ın eğitim felsefesinin modern eğitim sisteminin sığ pragmatik sınırlarını aşma potansiyeline sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu makalede, Kant'ın eğitim felsefesinin aydın ve ahlaklı birey yetiştirme sürecine katkıları incelenerek, Kantçı eğitim anlayışının felsefi ve ahlaki temelleri, Kant'ın ahlak felsefesinin temelleri, ahlaki eğitimi ve temel ilkeleri, Kantçı eğitim düşüncesinin oluşumunda Rousseau'nun etkisi, Kant perspektifinden ahlaki ve özgür bireyin yetiştirilmesi ve Kant'ın eğitim felsefesinin aydın ve erdemli birey yetiştirmeye katkıları ele alınacaktır.

Kantçı Eğitim Anlayışının Felsefi ve Ahlaki Temelleri

Eğitim, okul içinde veya dışında, bireyin toplum yaşayışında yerini alması için gerekli bilgi, beceri ve anlayış kazanmasına, kişiliğini geliştirmesine doğrudan veya dolaylı olarak yardımcı olan bir süreçtir (TDK, 2018). Bireyin yalnızca bilişsel yetilerini geliştirmekle kalmayıp aynı zamanda kendi aklını kullanabilmesinde ve ahlaki olarak yetişmesinde etkili olan eğitim, bireyin doğasında var olan potansiyeli geliştirir. Nitekim, insanın var oluşunu anlamlandırmasının, geleceğini belirlemesinin ve potansiyelini ortaya çıkarabilmesinin yolu bir şekilde eğitimle kesişmektedir. Bu bakış açısıyla ele alındığında Kant'ın felsefesi, bireyin eğitim hayatını harekete geçirmede önemli bir yere sahiptir. Kant, eğitimin yalnızca bir bireyi geliştirmekle kalmayıp, insanlığın genel ilerlemesine katkıda bulunması gerektiğini de savunur (Munzel, 2012). Onun eğitim anlayışı, ahlak, özgürlük ve akıl gibi evrensel değerlerle harmanlanmıştır. Kant'ın eğitim felsefesini önemli kılan şey, onun bireyin içsel ahlaki potansiyeline verdiği önemin yanı sıra eğitimi, yalnızca bireysel gelişim için değil, aynı zamanda insanlığın ilerlemesi için bir araç olarak görmesidir.

Kant, eğitim sürecini fiziksel ve pratik boyutlarıyla ele alır. Ona göre eğitim, bakım, disiplin ve öğretim olmak üzere temel bileşenlerden oluşur (Kant, 2013, s. 34). Fiziksel eğitim, insanın hayvanlarla ortak noktası olan beslenme ve bakım iken, pratik eğitim insana özgür bir varlık olarak nasıl yaşayacağını öğreten eğitimdir. Çocukların erken yaşlarda yiyecek, sıcaklık ve şefkat gibi ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. Fakat büyüdükçe disipline ihtiyaç duymaya başlarlar. Ona göre eğer çocuklar kendi başlarına bırakılırlarsa anlık dürtülerine göre hareket eder ve asla öğretilebilir hale gelmezler. Bu nedenle, çocuklar rasyonelliklerinin gelişmesi için gerekli bir ön koşul olarak arzularını dizginlemeye zorlanmalıdırlar, ancak bu zorlama asgari düzeyde tutulmalıdır. Kant, insanın doğası gereği ham ve vahşi olduğunu, bu nedenle disipline ihtiyaç duyduğunu düşünür. Disiplin, bir anlamda zorlama içerir. Ancak zorlama özgürlüğe aykırıdır ve özgürlük, insanın değerini oluşturur. Bu nedenle disiplin uygulamaları gençlere

[1] Kant'ın eserlerinin ilk toplu baskısının editörlerinden Friedrich Wilhelm Schubert, Kant'ın hayatının sonlarına doğru pedagoji üzerine ders notlarını- filozofun alışkanlığına göre bunlar tek tek kâğıt parçalarından oluşuyordu-genç meslektaşı Friedrich Theodor Rink' e sunduğunu ve bunların arasından halk için en yararlı olanları seçmesini istediğini bildirir. Ne yazık ki Kant'ın Rink'e teslim ettiği orijinal kâğıt parçaları günümüze ulaşmamıştır. Sonuç olarak, Rink'in Kant'ın eğitimle ilgili notlarının tamamını mı yoksa sadece bir kısmını mı yayınladığını, yayınladığı notların sırasını yeniden düzenleyip düzenlemediğini, ekleme ya da çıkarma yapıp yapmadığını kesin olarak bilmek mümkün değildir (Konu ile ilgili Bkz. Kant, 2007).

öyle yönlendirilmelidir ki, aynı zamanda onların özgürlükleri de korunabilsin (Kant, 2013). Bu durum, çocuklara kendi güvenlikleri ve başkalarının özgürlüğü ile uyumlu azami miktarda özgürlük tanınması gerektiği anlamına gelir. Eğitimin diğer bileşeni öğretim ya da yetiştirmedir (Kant, 2013). Çocuklar düşünce ve anlayış kapasitelerini geliştirmeli ve yetişkin olduklarında ihtiyaç duyacakları bilgi ve becerileri öğrenmelidir. Bu tür bir eğitimde çocuklara sadece alışkanlık olarak bir şeyler yapmaları öğretilmekle kalmamalı her zaman yaptıkları şeyin amacını anlamaları da sağlanmalıdır (Çilingir ve Küçükali, 2004). Bakım, disiplin ve öğretimden oluşan bu temel bileşenlere dayanarak Kant, eğitimi insanın doğasındaki potansiyeli ahlaki ve pratik yönleriyle geliştirmeyi amaçlayan bütüncül bir süreç olarak ele almıştır.

Kant, *Eğitim Üzerine* adlı eserinde eğitimle ilgili görüşlerini dört ana aşamada ele almıştır. *"İlki, çocuğun doğasında bulunan vahşiliği törpüleyecek disiplindir. İkincisi, bireyin yeteneklerini geliştiren kültürdür. Üçüncüsü, sadece iyi değil yanı zamanda ahlaki bir varlık yetiştirmeyi amaçlayan ahlak eğitimidir. Bir diğeri ise hayatta karar verebilme ve sorun çözme yeteneklerinin geliştirilebilmesi için pratik eğitimdir"* (Kant, 2013). Kant pedagojik düşüncelerini geliştirirken gereklilik (Notwendigkeit), olasılık (Möglichkeit), değer (Wert), ilke (Prinzipien) ve sanat (Kunst) gibi temel kavramları kullanmıştır (Buchner, 1904, s. 66). Eğitimde kullandığı bu kavramların arasında kesin sınırlar çizmek zordur. Çünkü Kant'a göre bu kavramlar eğitim sürecinde birbirini tamamlayarak işler. Örneğin, disiplin bir yönüyle gereklilik ilkesine dayanırken kültür ve ahlak eğitimi, bireyin değer ve ilke anlayışını şekillendirir. Aynı şekilde pratik eğitim, bu kavramların somut yaşantıya aktarılmasını sağlar. Bu nedenle, söz konusu kavramlar birbirinden bağımsız değil, eğitimin bütünlüğünü oluşturan tamamlayıcı unsurlar olarak değerlendirilmelidir. Bu ilişkiyi somut bir örnekle açıklamak mümkündür. Örneğin, bir öğretmenin öğrencisini zamanında ödev teslim etmeye teşvik etmesi disiplin boyutuna karşılık gelirken öğrencinin bu davranışın neden önemli olduğunu fark etmesi ahlak eğitimiyle ilgilidir. Aynı süreçte öğrencinin kendi yöntemini geliştirerek ödevi tamamlaması pratik eğitim ile ortaya çıkan yeni fikrin değerlendirilmesi ise değer ve sanat kavramlarıyla ilişkilendirilebilir. Böylece Kant'ın eğitim anlayışında, bireyin gelişiminde yer alan bu kavramların birbirini besleyen dinamik bir yapı oluşturduğu görülür.

Kant eğitimi, menfi ve müspet olarak ayırır (Kant, 2013, s. 49). Menfi eğitim, terbiye ve disiplinden oluşan iki aşamalı bir yaklaşımdır. İlk aşama olan terbiye aşaması, çocuğun lükse ve rahatlığa alışmasını, yapay araçlarla yönlendirilmesini ve düşünmeden tekrarlanan alışkanlıklar edinmesini engellemeyi amaçlamaktadır. Bu süreçte Kant, çocuğa gereksiz müdahale edilmemesi gerektiğini, çocuğun kendi hareketlerini deneyimleyerek büyümesini tavsiye eder (Kant, 2013, s. 52). İkinci aşama olan disiplin ile çocuğa başkalarının özgürlüğüne saygı duyma öğretilir. Bu noktada Kant, fiziksel cezaya karşı çıkar ve onun yerine çocukta sosyal ilişkiler yoluyla gelişen utanma ve dışlanma korkusunun eğitsel bir araç olarak kullanılmasını tavsiye eder (Kant, 2013, s. 101-102).Disiplin aşamasından sonra çocuğun müspet eğitiminin ilk aşaması olan yetiştirme aşamasına geçer. Çocuğa çeşitli fiziksel becerilerin öğretilmesi, geliştirilmesi, okuma, yazma, ezberleme ve aritmetik gibi entelektüel becerilerin öğretilmesini içeren yetiştirme aşaması, eğitim denilince akla gelen ilk aşamadır. Bu aşama aynı zamanda çocuğun yargılama, anlama ve akıl yürütme kapasitelerinin geliştirilmesini içerir. Yani çocuk bu aşamada, evrenselin bilgisini edinmeyi, evrenselin bilgisini tikele uygulamayı ve tümelin tikel ile bağlantısını öğrenecektir (Munzel, 2012). Kant'ın dördüncü ve son eğitim aşaması ise ahlakileştirmedir (Kant, 2013). Bu aşamada öğrenciler, öncelikle sağlam bir ilke üzerine oturtulmuş disiplinin ışığında ahlaki meseleler hakkında derinlemesine tartışmaya başlar. Kant, küçük yaştaki çocukların öncelikle itaat etmeyi öğrenmesini daha sonra okul-ev düzenine uyum sağlamayı öğrenmesinin önemli olduğunu düşünür (Frierson, 2021).

Kant'a göre eğitim, hem insanın doğuştan taşıdığı potansiyeli ortaya çıkarır hem de ahlaki gelişimin zeminini hazırlar. Çünkü Kant'a göre bizi insan kılan şey, eğitilebilme yeteneğimizdir, yalnızca insanlar eğitilebilir ve ancak eğitimle gerçek insanlık ideali gerçekleştirilir (Kant, 2013). Bu nedenle eğitim, bireyi dönüştüren ve insanlığı ileriye taşıyan evrensel bir süreç olarak kavranmalıdır. Kant, *Eğitim Üzerine* eserinde insanın her zaman, kendilerinden önce eğitilmiş bireyler tarafından eğitildiğini bu bağlamda, insan doğasının eğitim yoluyla sürekli olarak geliştirilebileceği ve insanlığa yakışır bir biçime dönüştürülebileceğini belirtir (Kant, 2013). Bu nedenle, eğitim planlaması, evrensel ve kozmopolit bir yaklaşımla dünyadaki en iyi olanı hedeflemelidir. Dolayısıyla iyi bir eğitim, dünyada iyi olan her şeyin kaynağıdır. Bu da çocukların yalnızca içinde bulundukları koşullara uyum sağlamaları için değil, insanlığın gelecekte ulaşabileceği daha iyi bir düzeye yönelmeleri için eğitilmeleri gerektiği anlamına gelir. Kant'ın "*Aklını kendin kullanma cesaretini göster*" çağrısı, eğitim yoluyla bireylerin bağımsız düşünme becerisi kazanmasını teşvik eder (Kant, 1996). Nitekim gerçek özgürlük, yalnızca bilgiyle değil, bireyin ahlaki, entelektüel ve toplumsal yönlerinin bütüncül biçimde geliştirilmesiyle mümkündür. Eğitim, bireylere ilkelere göre düşünme ve hareket etme yetisi kazandırmayı amaçlamalıdır. Kant, eğitimi insan doğasının sürekli geliştirilmesine hizmet eden bir süreç olarak görür (Kant, 2013). Bu anlayış, insanın doğasında var olan yetkinleşme potansiyelinin eğitim yoluyla açığa çıkarılabileceği düşüncesine dayanır. Kant'a göre eğitim, bireyin kendi yaşamını şekillendirmesine katkıda bulunurken toplumun ilerlemesine de olanak tanır. Dolayısıyla eğitim hem bireysel hem de toplumsal düzeyde gelişim aracı olarak değerlendirilebilir.

Kant'ın felsefesinin teorik ve pratik çerçevesini oluşturan ve nihai amacını özetleyen "Ne bilebilirim?, Ne

yapmalıyım?, Ne umabilirim?, İnsan nedir?" soruları onun eleştirel felsefesinin kapsamını ve insan aklının meşru kullanım alanlarını belirlemek için sorduğu sorulardır (Kuehn, 2011, s. 237; Guyer, 2006, s. 28). Kant'ın bu soruları sorma amacı aklın tüm potansiyelini ve sınırlarını sistematik olarak belirlemek ve insanlığın en yüksek hedeflerine giden yolu göstermektir. Kant'ın eğitim felsefesi, insanın doğuştan sahip olduğu nüveleri (potansiyelleri) geliştirerek bu dört soruya pratik bir yanıt arar. Yani bireyi, kendi kaderini gerçekleştirecek şekilde aydın ve ahlaklı bir kişilik olarak yetiştirmeyi amaçlar. Özellikle insan nedir? sorusu, Kant'ın metafizik, ahlak ve din felsefelerinden çıkan tüm bilgiyi birleştiren ve nihai sonucu ifade eden antropolojik bir sorundur (Kant, 2021). Eğitimin en yüksek ve en zor sorunu, insanın kişiliğinin teşekkülüdür ve kişilik de kişinin amacını, ödev düşüncelerine göre belirleyebilmesiyle ölçülür (Kant, 2013). Bu da insanın var oluşunda saklı bulunan insanlık değerinin farkına varmasını içerir. İnsan nedir? sorusu eğitimin pratik hayattaki tam ve bütünlüklü yanıtını içinde barındırır. Çünkü eğitim, insanın doğasında bulunan ancak henüz gelişmemiş haldeki yetenekleri uygun ölçüler içerisinde geliştirerek, onun kendi kaderini gerçekleştirmesini sağlayan bir süreç olacaktır. Bununla birlikte eğitim, tek bir nesil için değil, bütün insan soyunun çalışmasıyla insan tabiatının sürekli inkişaf edeceği ve insan tabiatına layık olacak bir duruma ulaştıracağı umudunu taşır (Kant, 2013, s. 38). Bu umut, insanın kendini ahlaki bir varlık olarak gerçekleştirmesine yönelen en yüksek gayeyi ifade edecektir.

İnsan türüne has özelliklerin neler olduğunu belirlemenin imkânsız olduğu düşünülse de insan doğasına dair her şeyin ancak koşullara bağlı nitelikte olması nedeniyle insanın yapıp etmeleri akıl vasıtasıyla bütün kapasitelerin ve eğilimlerin gelişimidir (Wood, 2024, s. 280). Kantçı bir bakış açısından, rasyonel varlıklar olarak durumumuz tatmin olmama, kendine yabancılaşma ve bitimsiz mücadele hali olmalıdır (Wood, 2024, s. 450). Felsefenin görevi bizi insanlık durumuyla uzlaştırmak değil bu vazifede ilerleme kaydetmemize yardımcı olmaktır (Wood, 2024, s. 450). Eğitim, bu ilerlemeyi sağlamanın pratik yoludur. Ne bilebilirim? Sorusu, bilginin sınırlarını ve meşru alanlarını özellikle de apriori (deneyden bağımsız) sentetik yargıların nasıl mümkün olduğunu soruşturmaktadır. Aydınlanmanın ve belki günümüz koşullarında eğitimin sloganı olan "Sapare Aude! (Bilmeye cesaret et!), aklın özgürce kullanılması özgürlüğünü ifade eder (Kant 2013, s. 28; Kant, 1984, s. 215-217). Eğitim, bireyin düşünmeyi öğrenmesi, eleştirel yargı gücünü geliştirmesi ve kendi kendine düşünmesine izin verilmesiyle bu aydınlanma idealine katkıda bulunmaktadır. Ne bilebilirim? Sorusu ise eğitimin kültür veya öğretim aşamasına yani bilgiyi ve yeteneği geliştirmesine karşılık gelebilir. Nitekim Kant'a göre okul eğitimi, pratik hayatta muvaffak olmak için gerekli olan yeteneği ve ferdi kıymeti kazandırır (Kant, 2013, s. 54). Felsefi eleştiri aklın, deneyim sınırlarını aşarak aşkın alanlarda temelsiz iddialarda bulunmasını önlerken (Kant, 2008a, s. 34); eğitimin, insanın teorik aklının sınırlarını fark etmesini ve böylece pratik aklını doğru biçimde kullanılmasını sağlayarak ona sınır bilincini kazandırdığını söyleyebiliriz. Ne yapmalıyım? Sorusu, ahlak yasasının ve ödev kavramının doğasını inceler ve istemenin saf akılla nasıl belirlenebileceğini araştırır. Eğitimin en önemli aşamalarından biri olan ahlaki eğitimin temel ilkesi, ödev aşkına bir şey yapmanın akla itaat etmesidir(Kant, 2013, s. 105).

Nihayetinde Kant'ın ahlak felsefesinden hareketle eğitimde şu ilkeler benimsenebilir:

- Görev bilinci ön planda olmalı, çocuklara eylemlerinin ahlaki değerleri rasyonel olarak anlatılmalıdır.
- Duygusal etkileyicilik yerine akıl ve kavramlar merkeze alınmalıdır.
- Sıradan ve gündelik eylemler, öğrenciler için model olarak sunulmalı, büyük kahramanlık hikâyeleriyle aşırı idealizmden kaçınılmalıdır.
- İçsel ahlaki yatkınlık, eğitimin temelinde tanınmalı ve geliştirilmelidir.
- Ahlaki eğitim, öğrenciyi dışsal ödüller yerine, içsel tatminle motive etmeye yönelmelidir.
- Kişi, ahlak yasasına göre hareket eden özerk bir birey olmak için çaba göstermelidir. Bu nedenle Kant, kişinin uygun bir zamanda disipline ve göreve alışması gerektiğini savunur (Kant, 2013).

Kant'ın Ahlak Felsefesinin Temelleri

Kant'ın ahlak felsefesi aydınlanma düşüncesinin en etkili ürünlerinden biri olarak kabul edilir (Wood, 2024, s. 25). Onun ahlak felsefesinin temelini, insanın eylemlerinde ve içsel niyetlerinde ortaya çıkan, hiçbir koşula bağlı olmayan bir gereklilik ilkesi yani olması gereken oluşturur (Heimsoeth, 2007, s. 43). Etik öğretisini, Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi adlı eserinin başında "*Dünyada, dünyanın dışında bile iyi bir istemeden başka kayıtsız şartsız iyi sayılabilecek hiçbir şey düşünülemez*" sözüyle temellendirir (Kant, 2002, s. 8). Ona göre iyi, istemenin sonuçlarıyla ya da herhangi bir amaca ulaşmasıyla değil iyi, istemenin kendi niteliğiyle değer kazanır. Kant, mutluluk (eudaimonism) veya yararcılık (utilitarism) gibi subjektif amaçları göz önünde bulunduran görüşlerin karşısına insanın hayat anlayışındaki ahlaklılığını koyar (Heimsoeth, 2007, s. 130). Yani Kant, ahlaki eylemin değerini, eylemin niyetinde ve istemenin biçiminde arar. Her niyet, kişisel bir ilke (öznel ilke) ortaya koyar ki Kant, buna maksim der. Kant'a göre bir eylemin ahlaki değeri sonuçlarından ziyade o eyleme yön veren niyetin yani maximin ahlaki belirleniminden doğar. Bu nedenle maximler ahlaki değerlendirmenin temelini oluşturur (Kant, 2002, s. 13). Niyetlerin incelenmesi onların dayandığı yasayı görünür kılar. Bir maxim ya doğa yasalarıyla uyumlu biçimde dışsal nedenlere bağlanır ya da aklın yasalarına dayanarak özgür bir nedenselliği ifade eder. Kant, niyete verdiği önceliğin, sonuçların değerini ortadan kaldırmadığını vurgular. Çünkü başkalarının mutluluğu

eylemlerimizin sonuçlarıyla ilişkilidir ve erdem bu sonuçların gerçekleşmesini olanaklı kılan bir ruh yetisi olarak önem taşır. Böylece mükemmellik doğuştan verilen bir nitelik olmaktan çıkarak eylem yoluyla kazanılan bir özellik haline gelir (Yıldırım, 2014, s. 193). Kant, eylemlerin nihai olarak ahlaksal bir dünyanın mümkün kılınabileceği yasalar doğrultusunda yönlendirilmesini savunur. Bu nedenle Kant'ın ahlak anlayışı, yasanın zamansal işlevi bağlamında ahlak yasasına uygun eylemin dünyanın iyileştirilmesi fikriyle nasıl uzlaşabileceğinin düşünülmesine imkân tanır. Bu çerçevede ahlaki eylemler, doğal gereksinim ve isteklerden (eğilimlerden) gelen eylemlerin karşısına yerleştirilir (Heimsoeth, 2007, s. 124). Ahlaki eylemler, salt pratik aklın yönettiği istemelerden gelen eylemler yani ödeve dayanan eylemlerdir. Ödev ve eğilim ise birbirine karşıttır (Heimsoeth, 2007, s. 125). Bir eylemin ahlaki değer taşıması için eylemin sırf ödev duygusuyla yapılması gerekir (Kuehn, 2011, s. 284). Kant insanın doğa yasası tarafından belirlenmeme olanağına ve kendi kendisini belirleme yetisine sahip olduğunu göstermeye çalışır (Tepe, 2014, s. 165). Ahlaki yükümlülük fikri evrensellik ve zorunluluk ifade ettiği için ahlakın ilkeleri a priori temellere sahip olmalıdır (Wood, 2024, s. 93). Ahlaki kavramların kökeni deneyimde değil saf akılda bulunur ve evrensel bir akıl sahibi varlık kavramından türetilir (Kuehn, 2011, s. 284). Kant, ahlakın en üstün ilkesinin koşulsuz bir buyruk (kategorik buyruk) olması gerektiğini savunur (Wood, 2024, s. 106). Bu buyruk, bir eylemin nesnesine yönelik herhangi bir eğilimden bağımsız olarak iradenin bir yasanın salt formu tarafından belirlenmesini gerektirir (Guyer, 1998, s. 374-375). Koşulsuz buyruğa dair felsefi araştırma, Kant'ın otonomi fikriyle yakından ilişkilidir (Wood, 2024, s. 225). Bu noktada Guyer'in yorumu önemlidir. Guyer, Kant'ın ahlak felsefesinin yalnızca katı bir buyruk etiği olarak değil, akıl sahibi varlıkların birbirine duydukları karşılıklı saygıyı mümkün kılan bir özerklik anlayışı olarak okunması gerektiğini vurgular (Guyer, 1998, s. 24-25). Bu yorum, Kant'ın kategorik buyruğunun arkasında biçimsel bir zorunluluktan ibaret olmayan insan onuruna dayalı pozitif bir etik içerik bulunduğunu göstermesi açısından önemlidir. Benzer şekilde Wood'un değerlendirmesi, Kant'ın ahlak teorisinin sanıldığının aksine salt biçimsel bir yapıdan oluşmadığını aksine insan doğası ve tarihsel gelişimle ilişkilendirilebilir yönler taşıdığını ortaya koyar (Wood, 2024, s. 37). Wood'un yorumu, Kant'ın ahlak metafiziğinin yalnızca ideal normlar sistemi olmadığını aynı zamanda bu normların insanın empirik doğasına uygulanabilirliğini araştırdığını gösterir. Dolayısıyla Kant'ın ödevler sistemini hak ve erdem ödevleri olarak ayırması, salt biçimsel bir ahlak öğretisinin ötesine geçerek insan davranışlarının pratik yönlerini sistematik biçimde düzenleyen bir etik çerçeve sunar (Guyer, 1998, s. 405-406).

Kant'ın etik kuramında en erken ve en soyut ifade biçimlerinden biri olan evrensel yasa formülü ahlak yasasının biçimsel bir betimlemesi olarak sunulur (Wood, 2024, s. 156). Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesinde bu formül, *"Ancak aynı zamanda genel bir yasa olmasını isteyebileceğin maksime göre eylemde bulun*" şeklinde formüle edilmiştir. (Kant, 2002, s. 38). Kant, aynı ahlak yasasını farklı formüller altında ifade eder. Evrensel yasa formülü bu yasanın biçimsel yönünü ortaya koyarken, insanlık formülü bu yasanın arkasında yatan etik değeri, insanın kendinde amaç oluşunu açık hale getirir. Kendinde amaç olarak insanlık formülü ise şudur; "İnsanlığı gerek kendinde gerek başkasında her zaman aynı anda bir amaç olarak kullanacak ve asla yalnızca bir araç olarak kullanmayacak şekilde eyle" (Kant, 2002, s. 46). İnsanlık formülünün ima ettiği bu anlayış, Kant etiğinin yalnızca buyruğa dayalı katı bir ahlak değil, rasyonel varlıkların karşılıklı onuruna dayanan daha geniş bir etik çerçeve sunduğunu gösterir.

Kantçı etik, katı bir buyruk ahlakından ziyade karşılıklı saygı ve özsaygı ilkesine dayanan, rasyonel doğanın onurunu merkeze alan bir anlayıştır. Bu yaklaşım, bireysel haklara ve insan eşitliğine saygının yanı sıra tüm rasyonel varlıkların amaçlarını ortak bir birlik içinde gerçekleştirmelerini öngören kozmopolit bir topluluk fikrini de içerir (Wood, 2024, s. 26). İnsanın kendi aklından ve içinden gelen bu ahlak yasası, kişinin insan olma onuruna dayanır ve bu onur her şeyin üstünde tutulmalıdır (Heimsoeth, 2007, s. 129). Kant, ahlaki eylemlerin nihai hedefini, en yüksek iyi (summum bonum) kavramında somutlaşır. En yüksek iyi, ahlaki iyiyi (erdem) fiziksel iyiyle (mutluluk/esenlikle) birleştiren son amaçtır (Wood, 2024, s. 413).

Kant'ın ahlak felsefesinin merkezinde, insanın akıl sahibi bir varlık olarak kendiliğinden yasa koyma yetisine sahip oluşu yer alır. Ahlaki eylemin değeri, eylemin sonucundan veya bireyin doğuştan getirdiği eğilimlerinden değil, yalnızca ödev bilinciyle hareket edilmesinden kaynaklanır (Kant, 1999, s. 50; Kant, 2002). Kant'a göre iyi irade, kaynağını saf akıldan alan tek ve koşulsuz iyidir (Kant, 1999, s. 50). Akıl, insana yalnızca mutluluk arayışı için değil, ahlaki yasa doğrultusunda davranma kapasitesi kazandırmak için verilmiştir (Kant, 1999, s. 50). Bu nedenle ahlaki davranışın temel ölçütü olan kategorik imperatif, bireyin yalnızca evrensel geçerliliğe sahip olabilecek maksimler doğrultusunda eylemde bulunmasını gerektirir (Kant, 2013, s. 44; Guyer, 1998, s. 347). Böylece ahlak, empirik temellere değil, zorunlu ve evrensel bir rasyonel düzenin ifadesi olarak tanımlanır.

Kant'ın ahlaki eğitim anlayışı, bu evrensel rasyonel düzenin birey tarafından içselleştirilmesine yöneliktir. İnsan doğuştan eğilimleri olan, ancak akıl aracılığıyla yetkinleşmesi gereken bir varlıktır. Dolayısıyla eğitim süreci zorunlu olarak ahlaki bir içerik taşır (Kant, 2013, s. 44). Ahlaki eğitim, disiplin ve özgürlüğün dengeli bir şekilde geliştirilmesini hedefleyerek çocuğun kendi kendine yasa koyan bir özne hâline gelmesini sağlamalıdır. Bu süreç, insanın kendisi amaç olan bir varlık olarak değerini anlaması ve davranışlarını salt aklın yasasına göre düzenlemesi üzerine kuruludur (Kant, 1999, s. 50; Kant, 2013, s. 44). Kant'a göre bireyin ahlaki

gelişimi, kendine saygı, iç vakar ve vicdan bilincinin güçlenmesiyle tamamlanır. Böylece insan başkalarına zarar vermekten değil, ödeve duyduğu saygıdan dolayı kötülükten uzak durur (Kant, 2002; Wood, 1999, s. 249). Ahlaki eğitim, Kant'ın eğitim anlayışının son aşamasıdır ve diğer tüm eğitim basamaklarının nihai hedefini oluşturur (Kant, 2013, s. 44). Bireyin ahlaki olgunluğa ulaşması, yalnızca özgürlüğü doğru biçimde kullanabileceği bir akıl disiplini içinde mümkündür. Böylelikle eğitim, insanın doğasını yetkinleştiren ve onu evrensel ahlak yasasına uygun bir varlık hâline getiren temel süreçtir (Kant, 2002; Kant, 2013, s. 44). Kant'ın ahlak felsefesinin üç temel ilkesi, iyi isteme, ödev ve özerklik, bu eğitim anlayışının dayanaklarını oluşturur (Kant, 1999; Kant, 2002; Guyer, 1998, s. 347). Bu ilkeler doğrultusunda, eğitim bireyin dışsal kurallara itaat eden bir varlıktan, kendi yasasını koyabilen özerk bir özne hâline gelmesini amaçlar (Kant, 2013; Wood, 1999, s. 249).

Kant'a göre bireyin zihinsel ve fiziksel yetilerini geliştirmesi, sadece kişisel bir hedef değil, aynı zamanda ahlaki bir sorumluluktur. Gerçek ahlaki gelişim, yalnızca kurallara uymakla değil bireyin eylemlerini içten gelen bir ahlaki niyetle gerçekleştirmesinde yatar. Ancak birey, niyetlerinin tamamen saf ve ahlaki olduğunu kesin olarak bilemeyeceği için, eğitimde temel amaç, öğrencinin sadece doğru davranması değil, aynı zamanda içtenlikle doğruyu araması ve görev bilinciyle hareket etmesidir. Bu doğrultuda ahlak, eğitimde dışsal davranışlara değil, eylemlerin arkasındaki ahlaki ilkelere ve vicdani sorumluluğa odaklanmalıdır (Munzel, 2003). Bu nedenle Kant, erken yaşlardan itibaren, ahlaki kültür yoluyla, çocuklara neyin iyi neyin kötü olduğu fikrini aşılamamız gerektiğini düşünür (Kant, 2013). Kant'ın eğitimi fizik ya da doğa bilimlerinden ziyade etiğin ve dolayısıyla teorik felsefenin sınırları içinde görmeye başladığı, The Metaphysical Elements of Ethics, kitabının "Our own perfection as an end which is also a duty" alt başlığında yazılanlardan anlaşılabilir. Burada "Fiziksel mükemmellik, genel olarak aklın önümüze koyduğu amaçların gerçekleştirilmesi için tüm yetilerimizin geliştirilmesidir. Bunun bir görev ve dolayısıyla kendi içinde bir amaç olduğu ve bize sağladığı avantajı dikkate almadan bile bunu gerçekleştirme çabasının koşullu (pragmatik) değil, koşulsuz (ahlaki) bir zorunluluğa dayandığı aşağıdaki değerlendirmeden anlaşılabilir. Kendimize bir amaç belirleme gücü insanlığın karakteristik özelliğidir"(Kant, 2008).

Kant'ın ahlak anlayışının bir niyet etiği olduğunu ve ahlaki eğitimin tamamen niyeti şekillendirmek olduğu söylenebilir. Kant'ta eylemlerin bütün ahlaki değeri iyi ile ilgili maksimlere dayanır ve bir eylemin ahlaki değeri, eylemden beklenen etkiyle ilgili olmayıp, istemeyi belirleyen ilkenin saflığında bulunur (Kant, 2002). Kant'a göre bir eylem, yasanın sözünü yerine getirebilir ama ahlak yasası uğruna yapılmadıkça ahlaklılık içermez (Kant, 1999). Ona göre ahlaki zorunluluk ödevdir (Kant, 1999). Kant için ahlaki davranışın temelinde yer alan tek ve tartışmasız güdü, ahlak yasasına duyulan saygıdır (Kant, 1999). O halde gerçek ahlaki eylem, bireyin dışsal bir ödül, ceza ya da alışkanlık nedeniyle değil, yalnızca ahlak yasasının kendisine duyduğu içsel saygı nedeniyle doğruyu seçmesiyle mümkündür. Eğitim sürecinde amaç, bireyin isteme gücünü belirleyen nedeni yasanın dışındaki toplumsal beklenti, korku ya da çıkar gibi herhangi bir etkenden bağımsız olarak geliştirmektir (Kant, 2013). Başka bir deyişle, birey doğruyu yalnızca doğru olduğu için yapmayı öğrenmelidir. Bu anlayış, eğitimde, ahlak eğitiminin hedefini açıkça ortaya koyar. Öğrenci, davranışlarının nedeninin dışsal bir otoritede değil, içsel bir ahlaki bilinçte aramalıdır (Kant, 2002). Buna göre örneğin bir çocuk, yere çöp atmama davranışını yalnızca ceza almamak ya da övgü beklediği için değil, bu davranışın doğru olduğuna inandığı ve çevreye saygı göstermenin ahlaki bir gereklilik olduğunu bildiği için sergilediğinde, gerçek anlamda ahlaki bir tutum geliştirmiş olur. Böylece eğitim, bireyin davranışlarını dışsal güdülerden bağımsızlaştırarak ahlak yasasına duyulan içsel saygıyı merkeze alan bir karakter gelişimini desteklemiş olur.

Kant'ın Ahlaki Eğitimi ve Ahlaki Eğitimin Temel İlkeleri

Ahlak, Kant'ın felsefesinde merkezi bir kavram olarak öne çıkar ve büyük ölçüde istemenin özerkliği ilkesi üzerine kuruludur (Kant, 1999, s. 50). Kant'a göre ahlak, deneysel bilgi veya insanın doğal eğilimlerinden tamamen bağımsız olarak, salt aklın kavramlarında temellenen ve mutlak zorunluluk taşıyan yasalar bütünüdür (Kant, 2002). Kant'ın ahlak anlayışı etik, siyaset felsefesi, kamu politikalarının normatif temellerine yön veren başlıca kaynaklardan biri olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte özellikle özerklik, evrensel ahlak yasası, ödev bilinci gibi kavramlar Kant'ın eğitim anlayışını biçimlendirmektedir (Wood, 2024, s. 25-26). Bu kavramlar, bireyin ahlaki gelişimini yönlendiren eğitim süreçlerinin de normatif temelini oluşturur.

Ahlaki eğitim, arzu ve alışkanlıkların kontrol edilmesini, muhakeme becerilerinin kazandırılmasını ve çocuklara özgürlük ile özerkliğe saygıyı öğretmeyi kapsayan uzun bir süreçtir (Kant, 2013). Kant'a göre akıl sahibi varlıklar, kendileri amaçtır ve asla salt araç olarak değerlendirilmemelidir (Kant, 1999). Bu amaç olma durumu ancak ahlaklılıkla sürdürülür. Bu nedenle bir akıl sahibinin kendini amaç haline getirebilmesinin temel koşulu ahlaklılıktır (Kant, 2002). Kant'ın eğitimle ilgili derslerinden, eğitimin belirgin biçimde ahlaki bir amacı olduğu açıkça görülmektedir. Ahlaki eğitim, bir kişinin beceri ve yetenek bakımından herhangi bir amaca uygun olmasını sağlamayı ve onun mizacını, iyi amaçlar dışında hiçbir şeyi seçmeyecek biçimde terbiye etmeyi hedefler (Kant, 2013). Bu iyi amaçlar, herkes tarafından tasvip edilen ve herkesin hedefi olabilecek amaçlardır (Kant, 2013). Kant'a göre insan doğası, aklı, ödev ve yasa fikrini geliştirdiğinde ahlaki bir varlık hâline gelir. Kötülük, rüşeym halindeki tohumlardan değil, denetim altına alınmamış tabiatın sonucudur. Bu nedenle insanın ödevi,

kendisine yalnızca bir eğilim olarak yerleştirilen iyiliği geliştirmektir (Kant, 2013, s. 22). Eğitimin amacı, doğamızda bulunan fakat henüz olgunlaşmamış akıl yürütme, ahlaki davranma, özgürlük ve başkalarıyla uyum içinde yaşama potansiyellerini ortaya çıkarmak ve geliştirmektir (Kant, 2013; Kant, 2002). Kant, ahlaki eğitimin disiplinle başlaması gerektiğini vurgular. Disiplin, Kant'ın yönteminde önemli bir işleve sahiptir fakat ahlaki gelişimin özü değildir. Disiplinin amacı çocuğa boyun eğdirmek değil, onun özgürlüğünü kötüye kullanmasını engellemek ve onu maksimlere uygun davranmaya hazırlamaktır. Bu nedenle ceza, ancak çocuğun başkalarına zarar verdiği veya başkasının özgürlüğünü ihlal ettiği durumlarda uygulanabilir. Kant, cezayı öğretici bir araç değil, yalnızca özgürlük düzeninin ihlali karşısında zorunlu bir yaptırım olarak görür. Eğitimde belli bir düzeyde zorlamaya yer verilse de bu zorlamanın çocuğun özgürlüğünü ortadan kaldırmaması gerekir (Kant, 1906). Çocuklar, ahlakın koşulsuz değerini anlamaya yönlendirilerek doğru eylem alışkanlıkları, sağlam temeller üzerinde yeniden kurulabilir. Tüm disiplin ve talimatlar, çocukları özerklik ve gerçek yetişkinliğe doğru yönlendirir (Foroushani vd., 2012).

Ahlaki eğitim, disiplinin ötesinde maksimler üzerine kurulmalıdır. Disiplin kötü alışkanlıklardan alıkoyarken, maksimler çocuğun zihnini eğiterek düşünmeye hazırlar (Kant, 2013). Bu bağlamda Kant'ın ahlaki eğitim yöntemi, çocuğu maksimlere göre davranmaya alıştırmak, düşünmeyi öğretmek, itaat eksikliği dışında ceza vermemek veya sadece manevi ceza uygulamak, ödevleri örnekler ve kurallarla sunmak ve rehberlik etmek olarak özetlenebilir (Kant, 2013). Maksimlere göre davranmaya alıştırma sürecinde çocuk, değişen davranış saiklerinden ziyade, doğruluğunu kendi kendine anlayabileceği maksimlere uygun biçimde hareket etmeyi öğrenir (Kant, 2013). Düşünmeyi öğretmek, ahlaki eğitimin bir diğer önemli yöntemidir. Kant, çocukların yalnızca uysallaştırılmasının yeterli olmadığını, düşünmeyi öğrenmelerinin daha büyük öneme sahip olduğunu savunur (Kant, 2013). Ceza yalnızca itaatsizlik durumlarında uygulanmalı ve çocuğun içsel değerlerini geliştirecek manevi nitelikte olmalıdır. Kant, çocuklara kötülükten nefret etmeyi öğretmenin önemini vurgular. Bu nefret, Tanrı korkusuna değil, kötülüğün kendisine karşı duyulan doğal bir tepkiye dayanmalıdır (Kant, 2013). Kant'a göre, ahlaki eğitimin temelinde çocukların yalnızca alışkanlık gereği değil, doğru olduğu için doğru davranması gerektiğini anlaması vardır. Bu nedenle ödevler, örnekler ve kurallar aracılığıyla sunulmalıdır. Kantçı etik, eylemin ahlaki değerini sonuçlardan değil, niyetin saflığından alır. Ahlaki eğitim, bu niyeti kategorik imperatif çerçevesinde şekillendirir (Tepe, 2014, s. 165). Bireyin maksimleri, kategorik imperatifin farklı formülasyonlarıyla ilişkilendirilerek geliştirilir. Bu formüller, ahlak yasasının otoritesini, içeriğini ve motivasyonunu sağlar (Allen Wood, 2024, s. 251–252). Ahlaki yasa, insanlığı asla salt araç olarak görmemeyi, daima amaç olarak almayı emreder (Guyer, 2022, s. 347). Eğitim, bu ilkeyi bireyin öz saygısının ve iç vakarının temeline yerleştirir. Karakter maksimler üzerine inşa edilir ve ahlaki yeniden doğuş, maksimlere göre yaşantının başlangıcına tekabül eder (Kuehn, 2011, s. 136). Eğitim, bireyin yalnızca ödev uğruna iyilik yapma değerini anlamasını sağlamalıdır (Wood, 2024, s. 70). Kant'ın ahlaki eğitiminin temel ilkesi bireyi özgür, kendi yasasını koyan ve evrensel maksimlere göre hareket eden bir varlık olarak yetiştirmektir. Kant'ın ahlaki eğitimi, çocuğu dışsal zorlamadan uzak tutmayı, onun rasyonel doğasına saygı duymasını sağlamayı ve ahlaki davranışın değerini eylemin sonuçlarında değil ödev uğruna yapılan iyi istemenin maksiminde bulmayı içerir. Eğitimin nihai hedefi, bireyin yeteneklerini ve ahlaki saflığını mükemmelleştirme yolunda sınırsız bir mücadele sergilemesi için teşvik etmektir (Kuehn, 2011, s. 409). Bu hedef doğrultusunda Kant'ın ahlak felsefesi, teorik temellerinin ötesinde bu ilkelerin bireyde nasıl geliştirileceğine yani ahlaki eğitimin nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin radikal görüşler sunar. Kant'ın amacı otonom, akıl sahibi ve ödev bilincine sahip bireyler yetiştirmektir. Bu bağlamda eğitimi, beceri kazandırma veya bilgi aktarma aracının ötesinde bireyin kendi ödevini fark etmesi ve bu doğrultuda hareket etmesini sağlayan ahlaki bir süreç olarak gören Kant'ın eğitim anlayışıyla, ülkemizde uygulanan eğitim modeli arasında öğrenciyi pasif bilgi alıcısından aktif katılımcıya dönüştürme, akıl yürütme yetişini geliştirme, eleştirel düşünme ve değer odaklı birey yetiştirme gibi noktalarda benzerlik görülmektedir (Efe, 2014; Arslankara, Arslankara, 2024, s. 138). Bu benzerliklere rağmen Kant'ın eğitim modeli, temelde insanın doğa durumundan kültür durumuna, oradan da ahlaki olgunluğa yükselmesini merkeze alır (Efe, 2014, s. 213). Bu aşamalar birer kademedir ve birbirini tamamlar. Disiplin olmadan kültür, kültür olmadan beceri, beceri olmadan ahlak mümkün değildir. Kant, ahlakın, eğitimin son basamağı olduğunu, ancak bu son basamağa ulaşmanın diğer basamakları içselleştirmekle mümkün olacağını belirtir (Wood, 2024, s. 247)

Kant'a göre ahlaki eğitim, dışsal ödül ve cezalara dayanmamalıdır. Ahlaki davranış, yalnızca ödev duygusundan kaynaklandığında gerçek değer taşır (Kant, 1999, s. 50). Bu nedenle eğitimci, öğrencinin yalnızca kurallara uymasını değil, bu kuralların neden doğru olduğunu akılla kavramasını sağlamalıdır. Bu anlayışta eğitim, alışkanlık kazandırmaktan çok düşünme ve yargılama yetilerini geliştirmeyi hedefler. Çünkü alışkanlık, özgürlüğün değil, itaatin ürünüdür. Kant'a göre ahlaki eğitim, bireyin kendi aklına güvenmesini ve davranışlarını evrensel yasaya göre düzenlemesini öğretmelidir. Böylece eğitim, yalnızca toplumsal uyumun değil, ahlaki özerkliğin teminatı olur. Kant'a göre düşünmeyi öğretmek, eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Çünkü aklın olgunlaşması olmadan ödev bilinci gelişemez.

Kantçı eğitimde amaç, bireyi ahlaki özerk özne hâline getirmektir. Bu özerklik, keyfi özgürlükten ziyade aklın yasasına uygun olarak davranma yetisidir (Guyer, 1998,

s. 347). Ahlaki eğitim, bireyi dışsal otoriteye değil, kendi aklına bağlar. Bu yönüyle Kant'ın pedagojisi, özgürlük ve disiplin arasındaki dengeyi kurmayı amaçlar. Kant'ın sisteminde ahlak, bireysel olduğu kadar evrensel bir nitelik taşır. Dolayısıyla her birey, kendi davranışlarını evrensel yasa olarak düşünebilme kapasitesine sahip olmalıdır. Bu anlayış, eğitimin evrensel bir insanlık idealiyle bağlantılı olmasını gerektirir. Eğitim, ulusal, dinsel veya kültürel sınırlardan bağımsız olarak insanın evrensel aklını geliştirmeye yönelmelidir.

Kant'ın Eğitim Düşüncesinin Oluşumunda Rousseau'nun Etkisi

Kant'ın eğitim düşüncesinin ve genel olarak ahlak felsefesinin oluşumunda, Jean-Jacques Rousseau çok güçlü ve dönüştürücü bir etkiye sahiptir. Kant, Rousseau'yu kendi entelektüel yolculuğunu değiştiren ve felsefi odağını doğa felsefesinden insanlığın onuruna kaydıran kilit bir figür olarak kabul etmiştir (Wood, 2024, s. 29). Çünkü Rousseau, Kantın entelektüel hayatında bir dönüm noktası yaratmıştır. Bu etkiyle Kant'ın felsefi düşüncesinin ağırlık noktası doğa felsefesi ve varlık metafiziğinden insanın iç dünyasına, ahlakla ilgili alana kaymıştır (Heimsoeth, 2007, s. 17). Kant, Newton'dan evrenin düzenlerinin sonsuzluğunu ve yüceliğini öğrenirken, Rousseau'nun etkisiyle de insanın ahlaki varlığının yapısında, insan olma onurunun yüceliğini keşfetmiştir (Heimsoeth, 2007, s. 50). Kant'ın Rousseau'ya olan hayranlığı, dakikliğiyle ünlü olmasına rağmen Rousseau'nun *Émile* eserini okumaktan dolayı günlük rutinini sadece bir kez aksatması gibi kişisel anekdotlarla da pekişmiştir (Ünlü, 2014, s. 179). Hatta Kant'ın çalışma odasındaki duvarda asılı olan tek resmin Rousseau portresi olduğu belirtilir (Kuehn, 2011, s. 270). Kant, Rousseau'nun kör edici ön yargıyı ortadan kaldırdığını ve kendisine insan doğasına saygı duymayı öğrettiğini belirtir (Wood, 2024, s. 29). Kant, Rousseau yoluyla insan sorunsalına yönelmiş, onu evrenin oluşu sorunu yanında insanın varlık yapısı ve amacı gibi soruları ele almaya zorlamıştır (Heimsoeth, 2007, s. 49). Kant ve Rousseau'nun eğitim anlayışları, Aydınlanma felsefesinin en temel etik ve siyasi sorunları üzerine kuruludur. Kant, Rousseau'nun insan doğası ve ahlak anlayışı üzerindeki derin etkisini açıkça kabul etse ve ona büyük saygı duysa da iki filozofun ahlaki eğitimin temellerine dair yaklaşımları ve yöntemleri farklılıklar gösterir. Eğitimin temelini oluşturan ahlakın kaynağı konusunda iki filozof farklı görüşlere sahiptir. Rousseau için ahlaki öznenin olanaklılığı, vicdana vurgu yaparak bulunur. Vicdan, ilkesiz bir aklın yardımıyla yanlıştan yanlışa sürüklenmekten korur (Rousseau, 2022, s. 271). Rousseau'ya göre vicdan, "*Tanrısal içgüdü, ölümsüz ve göksel ses, bilgisiz ve dar görüşlü ama zeki ve özgür bir varlığın güvenilir rehberi…*" olarak tanımlar (Rousseau, 2022, s. 271). Rousseau'nun ahlak yasası merhamet duygusundan çıkar. Rousseau evrensel bir ahlak kodu olarak "*sana nasıl davranılmasını istiyorsan başkalarına öyle davran*" diyerek vicdanın dilinden konuşur (Rousseau, 2022, s. 491-92). Ve ona göre iyiyi isteme vicdanın rehberliğiyle mümkündür (Ünlü, 2014, s. 179). Kant, ahlaki sisteminde Rousseau'dan devralınan vicdan kavramını bilinçli olarak dışarıda bırakır (Ünlü, 2014, s. 180). Bunun nedeni, Kant'a göre vicdanın duygudaşlığı —dolayısıyla da ampirik ve romantik bir mirası— çağrıştırmasıdır. Kant, ahlakın bu tür duygusal temellere dayandırılamayacağını savunur. Ona göre ahlak yasası deneyimden türetilemez; çünkü ancak deneyime ilişkin tüm öğelerden arındırıldığında zorunlu, koşulsuz ve evrensel bir buyruk niteliği kazanabilir (Kuehn, 2011, s. 284). Bu çerçevede Kant, Rousseau'nun "sana nasıl davranılmasını istiyorsan…" ilkesini de eleştirir. Söz konusu ilke, duygudaşlık gibi ampirik eğilimlere dayandığı için herkes tarafından paylaşılacağı varsayılamaz ve bu yönüyle ahlak yasası niteliği taşımaz; olsa olsa pratik bir öğüt olarak kalır (Ünlü, 2014, s. 185). Dolayısıyla Kant'a göre ahlaki eylemin değeri, eylemin sonuçlarından ya da herhangi bir duyusal eğilimden değil, yalnızca ödeve saygıdan hareket eden saf pratik akıldan kaynaklanır (Heimsoeth, 2007, s. 81). Kant'ın Rousseau'ya olan borcu, onu salt bilgi peşinde koşan ve bilgisiz insanları küçümseyen kör ön yargısından kurtarıp, insanlığın haklarına saygı duymayı öğretmesi olmuştur (Wood, 2024, s. 29). Ancak Kant, bu onuru, Rousseau'nun his merkezli vicdanından değil, Koşulsuz Buyruk'un evrenselliğinden gelen rasyonel otonomiden türetmiştir. Bu dönüşüm, Kant'ın ahlak felsefesinin, Rousseau'nun romantik doğacılığıyla keskin bir çizgi çekerek ayrıldığı bir noktadır. Rousseau'nun etkisi, Kant'ın felsefi odağını temelden değiştirmiş ve onun ahlak ve eğitim sistemini insan onuru ve rasyonel özerklik (otonomi) üzerine kurmasına zemin hazırlamıştır. Kant, Rousseau'nun insanlığın haklarını tesis etme idealini, Rousseau'nun duygu temelli vicdanından ayırarak, a priori saf akla dayanan bir ödev etiği (Kategorik Buyruk) şeklinde rasyonelleştirmiştir (Ünlü, 2014, s. 185).

Rousseau, eğitimi doğal iyilik ve içsel vicdan üzerinden temellendirerek, geleneksel otorite ve baskıdan arınmış, bireyin kendi kendisiyle uyumlu bir yaşam sürmesine zemin hazırlamıştır. Kant ise bu temeli alıp, akıl, evrensellik ve koşulsuz görev ilkeleriyle yücelterek, Rousseau'nun politik alanda kuramsallaştırdığı özerklik kavramını bireysel ahlakın en üst ilkesi haline getirmiştir (Ünlü, 2014, s. 179).Kant'a göre felsefenin görevi, insanı mevcut durumuyla uzlaştırmak değil, rasyonel varlıklar olarak durumumuzun tatminsizlik, kendine yabancılaşma ve bitimsiz bir mücadele hali olduğunu kabul etmemize yardımcı olmaktır (Wood, 2024, s. 450). Özgürlük, bu vazifede ilerleme kaydetmek ve aklın buyruklarını gerçekleştirmekten ibarettir. Rousseau ise başlangıçtaki "doğal hoşnutluğu" yeniden yakalamayı amaçlar (Heimsoeth, 2007, s. 178). İki filozofun da ortak ve en temel katkısı, bireyin ahlaki yetilerinin gelişimi için, dışsal bir güç tarafından belirlenmeme (negatif özgürlük) ve kendi maksimlerini kendisi belirleme (otonomi/ahlaki özgürlük) gerekliliğini modern felsefenin merkezine

yerleştirmeleridir. Kant, Rousseau'nun ahlaki mirasını rasyonel bir temele oturtarak, bu özgürlüğe evrensel insan onuru boyutunu eklemiştir. Rousseau'dan derin biçimde etkilenmiş olan Kant, Locke'un bazı fikirlerinden ayrılarak felsefi ağırlık noktasını doğa felsefesinden insanın iç dünyasına ve ahlakla ilgili alana kaydırmıştır (Heimsoeth, 2007, s. 17). Rousseau'nun *Émile* adlı eseri, Kant'a insan doğasına saygıyı öğretmiş ve ahlaki eğitimin önemini pekiştirmiştir (Wood, 2024, s. 29; Kuehn, 2011, s. 117). Kant, eğitimin ahlaki yönüne ve bireyin aydınlanma ihtiyacına büyük önem verir. Bu nedenle eğitimin yalnızca mekanik bir süreç olmayıp sabit ahlaki ilkelere de dayanması gerektiğini düşünür (Kant, 1906). Ancak Kant, tümüyle soyut akıl yürütmeyle ilerleyen bir eğitimi de yeterli görmez. Ahlak eğitiminde, çocuğun ahlaki davranışında insanın kaderini güvence altına almanın tüm gerekliliklerini ve fırsatlarını koordine edenin salt fakülte eğitimi değil, irade olduğunu düşünür (Mueller, 2019). Gözden kaçırılmaması gereken nokta, eğitimin etkili olabilmesi için, irademizin kendisini içine akıtması gereken bir eylem, bir çaba, bir faaliyet olduğu görüşünü içtenlikle benimsemesidir. İnsan doğasının bu yönü hem eğitimin sınırları içinde hem de dışında en üstün ifadesi, bilgiye ve yaşama yönelik her türlü uygulamada kabul ettiği özgürlüktür (Yayla, 2005).

Kant Perspektifinden Ahlaki ve Özgür Bireyin Yetiştirilmesi

Her eğitim sistemi nihayetinde bir amaca yöneliktir ve belirli görevleri vardır. Bu durum, Kant'ın eğitim anlayışında daha derin bir boyut kazanır. Kant için eğitim, yukarıda da belirtildiği üzere yalnızca bireysel bir süreç değil, aynı zamanda toplumsal bir dönüşüm aracıdır. O, eğitimin bireyi sadece bilgi ile donatmasını değil aynı zamanda mesleki, bireysel, sosyal ve ahlaki sorumluluk bağlamında da geliştirmesini bekler (Kant, 2013). Dolayısıyla onun eğitimi, insanlığın ilerleyişinin anahtarı olarak gördüğünü söyleyebiliriz. İnsan, kendine ait bir akla ihtiyaç duyduğu, hayvanın aksine doğuştan gelen içgüdülere sahip olmadığı için çevresel ve sosyal etkenleri göz önünde bulundurarak bilinçli bir davranış stratejisi geliştirmek zorundadır. Kant, bunun ancak eğitim ile gerçekleştirilebileceğini düşünür. Frankena, Kant'ın eğitim amacının, çocuğu pasif bir itaate değil, makul talepleri anlayarak gönüllü olarak onlara uyum sağlayabilecek ahlaki bir özneye dönüştürmek olduğunu ifade eder (Frankena, 1965). Nihayetinde, bireyin özgürlüğünü olgun bir şekilde kullanabileceği bir duruma ulaşması, eğitimin en temel hedefidir. Eğitimin ahlaki hedefi ise iyi vatandaşların yetiştirilmesi, belli bir döneme ait olmayan bir insanlık anlayışının geliştirilmesi ve ortak insanlığımızın farkına nasıl varacağımızın öğretilmesidir. Kant, bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için eğitimin aydınlanmış uzmanların rehberliği altına alınması gerektiğini düşünür (Dickerson, 2001).

Kant'ın *Eğitim Üzerine* isimli kitabı "*İnsan eğitime ihtiyacı olan tek varlıktır*" iddiasıyla başlar (Kant, 2013). Çok benzer bir ifadeyi Kant's Pragmatic Anthropology eserinde de bulmak mümkündür; *"İnsan hem öğretim hem de eğitim (disiplin) konusunda eğitime muktedir ve muhtaçtır*" (Kant, 2006). Bu iki ifade, eğitilebilecek ya da eğitime yatkın olan tek varlığın insan olduğunu göstermektedir. Çünkü hayvanların aksine, insanlar çaresiz doğarlar ve yeterli bakım olmadan hayatta kalamazlar. Kant'a göre bakım, eğitimin bir parçasıdır. Eğitim insanlığın içinde doğar, insanlık tarafından yaratılır. Çünkü insan ancak başka insanlar tarafından eğitilebilir. Bu nedenle eğitim verecek bu insanlar da öncesinde eğitilmiş olmalıdır. Bu zincirin daha nitelikli hale gelmesi, eğitimcilerin bilinçli bir şekilde yetiştirilmesine bağlıdır. Bu nedenle Kant'a göre, insan türüne verilebilecek en büyük ve en zor görev, insanlığın daha iyiye ulaşmasını amaçlayan bir eğitim planı üzerinde çalışmaktır. Her nesil, bu görevi bir sorumluluk olarak devralmalı ve daha sağlam bir eğitim anlayışını inşa etmelidir. Kant, aksine ebeveynlerin genellikle sadece çocuklarının dünyada kendi yollarını çizmelerini önemsediğini, yöneticilerin ise tebaalarını kendi amaçlarını gerçekleştirmek için bir araç olarak kullandığını yani ebeveynlerin ev ile yöneticilerin ise devletle ilgilenmesini, her ikisinin amacının da evrensel iyilik ve mükemmeliyet olmamasını eleştirir (Kant, 2013). Bu eleştiriden hareketle Kant çocukların içinde bulunduğu zaman için değil, gelecekte insanlığın olası daha iyi duruma getirilmesi için eğitilmesi gerektiğini belirtir (Kant, 2013; Frierson, 2021). Onun bu anlayışı eğitimin, yalnızca bireysel ve mevcut koşullara uyum sağlama amacı taşımak yerine, insanlığın en yüksek potansiyeline ulaşmasını ve evrensel iyiliğin gözetilmesi gerektiğini öne çıkarır.

Kant, eğitimin görevinin hem insanın tüm doğal yeteneklerini geliştirmek olduğunu hem de insanın doğal yeteneklerini uygun oranlarda ve amaçlarıyla ilişkili olarak geliştirmek ve böylece tüm insan ırkını kaderine doğru ilerletmek olduğunu söyler. Yani ona göre, eğitimin ve insan yaşamının amacı, insan doğasını olabilecek en iyi hale getirmektir. Bu da insanda doğuştan bulunan eğilim ve yetilerin en eksiksiz şekilde geliştirilmesini ifade eder (Louden, 1997). Bu nedenle Kant'ın eğitim felsefesinin en ayırt edici özelliklerinden birinin ahlaki mükemmeliyetçilik olduğunu söyleyebiliriz. Kant'a göre bütün insani çabaların nihai hedefi, insan kişiliğinin teşekkülüdür. Bu hedef, insanın tabiatının kusursuzlaştırılmasını ve kişinin varoluşunda saklı bulunan insanlık vakarının farkına varmasını içerir (Kant, 2013). Bir kişilik olarak insanın mükemmeliyeti, kişinin amacını ödev düşüncelerine göre belirleyebilmesine dayanır (Kant, 1999) . Ahlaki mükemmeliyetçilik, insanın yalnızca bilgi veya beceri açısından değil, ahlaki karakter bakımından da sürekli olarak kendini geliştirmesi gerektiği düşüncesine dayanır (Kant, 1999). Kant'a göre insan doğası eğitime açık bir potansiyele sahiptir (Kant, 2013). Bu potansiyelin amacı, bireyin aklını kullanarak ahlaki yasaya uygun eylemde bulunmayı öğrenmesidir. Dolayısıyla, eğitim süreci yalnızca bilişsel bir gelişim değil aynı zamanda insanın kendi doğasını aşarak ahlaki özerkliğe ulaşma sürecidir. Bu bakımdan Kant'ın insanın doğal yetilerini geliştirme

vurgusu, onun ahlaki mükemmeliyetçilik anlayışının temellerini oluşturur. Çünkü birey, doğasında bulunan yetileri geliştirip aklını ahlaki ilkelere uygun biçimde kullanmaya başladığında hem kendi içinde bir iyi insan olma idealine yaklaşır hem de insanlığın genel ahlaki ilerleyişine katkıda bulunur. Böylece, Kant'ın eğitim anlayışı insanın doğasındaki potansiyeli ahlaki yönde olgunlaştırmayı yani insanı ahlaki olarak mükemmelleştirmeyi amaçlar (Kant, 2013).

Eğitim bireyin aydınlanmış bir varlık haline gelmesinde temel bir rol üstlenir. Kant'ın *Aydınlanma Nedir?* adlı metninde aydınlanmayı, bireyin kendi aklını başkalarının rehberliğine ihtiyaç duymaksızın kullanma cesaret göstermesi olarak tanımlar (Kant, 1984). Bu bağlamda eğitimin, bireyi eleştirel, özgür ve rasyonel düşünmeye sevk eden bir araç olarak değerlendirebileceği söylenebilir. Dahası eğitim, bireyin akli yetilerini geliştirerek özerkliğini inşa etmesini sağlar. Bu süreç, insanın potansiyelini gerçekleştirme, onu erdemli ve özerk bir varlık haline getirme yönünde ilerleyen tarihsel ve kültürel bir değişimi de ifade eder. Eğitim aracılığıyla akıl, kuşaklar boyunca gelişir ve böylece insanlık daha özgür ve yetkin bir düzeye ulaşır (Kant, 2013). Kant için eğitimin temel amacı bireyin, ahlak yasasına uygun davranmasını sağlamak, hayvani dürtülerinin karakterine zarar vermesini engellemek ve herhangi bir amaç tarafından koşullandırmamış olsa da koşullar tarafından belirlenen belirli amaçlara hizmet eden öğretim ve diğer bilgiler yoluyla beceriler geliştirmesidir (Frierson, 2024). Bu doğrultuda eğitim, yalnızca bireysel gelişimi değil, insanlığın ahlaki ve kültürel ilerlemesini de hedefleyen çok yönlü bir süreçtir. Eğitimin temel görevleri, insanın hem doğasına hem de toplumsal yaşamına yön veren bir bütünlük oluşturmasıdır. Kant bu görevleri, bireyin disiplin altına alınması, kültürlenmesi, uygarlık içinde yetkinleşmesi ve ahlaki olgunluğa erişmesi biçiminde açıklar (Kant, 2013). Bu bağlamda Kant'a göre eğitim önce bireyin disiplinli düşünme yetisini geliştirerek onun içgüdüsel eğilimlerini denetim altına almasına olanak tanır. Ardından, bireyin kültürlü bir bakış açısı kazanmasını sağlayarak onu yalnızca doğanın değil aynı zamanda aklın ve kültürün bir üyesi haline getirir. Bununla birlikte eğitim, insanın uygarlığı geliştiren bir varlık olarak toplumsal yaşam içinde yer almasını destekler. Birey, kendi yetilerini geliştirirken aynı zamanda insanlığın ortak ilerlemesine katkıda bulunur. Son olarak eğitimin en yüksek görevi, bireye ahlaki doğruluk kazandırmaktır. Çünkü Kant'a göre insan ancak ahlaki bir bilinç ve vicdan geliştirdiğinde özgürleşir ve kendi aklının koyduğu yasaya göre davranabilir (Kant, 2013). Eğitimin bu çok yönlü görevleri, bireyin hem kendini disipline eden hem de toplumla uyum içinde var olabilen bir özneye dönüşmesini hedefler. Bu noktada Kant, eğitimin yalnızca bireysel özerklik değil aynı zamanda toplumsal düzen açısından da bir zorunluluk olduğunu düşünür. Eğitimde zorlamayla ilgili temel mesele, bireyin kişisel özgürlüğünü kullanma yetisi ile toplumun ve yasanın zorunlu kıldığı kısıtlamalara itaat arasında nasıl bir uzlaşının sağlanabileceğidir (Kant, 2013). Çocuk erken yaşlardan itibaren toplumun kaçınılmaz direncini hissetmedikçe, kendini korumanın ve kişisel bağımsızlığın zorluğu hakkında hiçbir şey öğrenemez. Bu soruna bir çözüm olarak Kant, özgürlüğün ilerici gelişimi için üç eğitsel davranış kuralı belirtir. Birincisi çocuğun bebeklikten itibaren, kendisine zarar verebileceği durumlar dışında ve eylemleriyle başkalarının özgürlüğünü engellememesi koşuluyla, mümkün olan her türlü özgürlüğü kullanabilmesidir. İkincisi, çocuğa, ancak başkalarının da kendi amaçlarına ulaşmasına izin verdiği takdirde kendi amaçlarına ulaşabileceği öğretilmelidir. Üçüncüsü, çocuk, özgürlüğünü kullanma yükümlülüğü altında olduğunu ve bir gün özgürlüğüne kavuşacağını bilmeli ve başkalarının bakımına muhtaç olmayacağı şekilde eğitildiğini anlamalıdır (Kanz, 1997). Nihayetinde Kant'a göre eğitimin, besleme, disipline etme, yetiştirme, medenileştirme (özellikle dünyevi bilgeliği ve sağduyuyu geliştirme anlamında) ve ahlakileştirme gibi birbiriyle bağlantılı çeşitli amaçları olduğu görülmektedir (Kant, 2013). Eğitim zekâ, duyular, hayal gücü, hafıza, dikkat, ruhluluk ve aynı zamanda anlayışı da ilgilendiren belirli bir karakter kültürünü hedefler. Bu doğrultuda Kant, eğitimin nihai amacının karakterin geliştirilmesi olduğunu savunur. Bu karakter eğitimi fiziksel gelişimi de kapsamakla birlikte esas olarak ahlaki kültürün yani pratik aklın eğitiminin bir meselesidir. Ahlaki kültür, onun pratik eğitim olarak adlandırdığı şeyin en önemli parçasıdır ve temel ilkelere dayandığı için zaman sıralamasında en sonda gelir. Kant'a göre ahlaki eğitim ihmal edilirse, eğitimin diğer aşmalarında kazanılan hiçbir kazanım kalıcı bir etki yaratamaz (Kant, 2013).

Kantçı Eğitim Felsefesinin Aydın ve Erdemli Birey Yetiştirmeye Katkıları

Kant'ın eğitim felsefesi, modern eğitim anlayışının temelini oluşturan birçok ilkeyi sistemleştirdiği için günümüz eğitimine zemin hazırlayan önemli bir felsefi kaynak olarak değerlendirilebilir. Çünkü modern eğitimin karşı karşıya olduğu birçok temel sorun ve eğitimin ulaşmayı amaçladığı hedef, onun fikirleriyle ilişkilendirilebilir. Modern eğitim küreselleşmenin ve dijitalleşmenin getirdiği hızlı değişimler karşısında eğitimde fırsat eşitliğini sağlamada (Efe, 2024, s. 219), öğretmenin mesleki gelişimi ve yeterliliği konusunda (Akpınar vd., 2024, s. 70), geleneksel eğitimin getirdiği ezberci ve teorik ağırlıklı eğitimini aşmada (Akpınar vd., 2024, s. 70), zihinsel ve bilişsel gelişime aşırı odaklanarak bireyin ahlaki , duygusal , sosyal ve ruhsal gelişimin ihmal etme (Efe, 2024, s. 213) gibi birden çok sorunla mücadele etmektedir. Kant, eğitimin bireye sadece mesleki beceriler kazandırmasıyla sınırlı olmaması gerektiğini, bunun da ötesine geçerek eğitimin bireyi aklını etkin kullanabilen, ahlaki, özgür, sorumlu, aydın bir birey haline getirmesi gerektiğini düşünür. Onun bu düşünceleri, modern eğitim anlayışında gittikçe önem kazanan eleştirel düşünmeyi teşvik etme ve özerklik

kazandırma gibi hedeflerle örtüşmektedir. O, meşhur "Aydınlanma Nedir?" makalesinde, "Aydınlanma, insanın kendi aklını başkasının yönlendirmesi olmaksızın kullanmaya cesaret etmesidir" (Kant, 1984) ifadesiyle bireyin, aklını bağımsız ve eleştirel biçimde kullanarak, aklı üzerinde hakimiyet kurmayı öğrenmesiyle aydın bir birey olabileceğini göstermektedir. Açıkça görüleceği gibi aydınlanma, düşünmeyi öğrenmekten başka bir şey değildir. Aydın bir birey haline gelebilmek için ebeveynlerin çocuklarını sadece eğitmeleri yeterli değildir asıl önemli olan onlara düşünmelerini öğretebilmektir. Bu durum tüm eylemlerin kendisinden doğduğu ilkelerin hedeflenmesidir (Munzel, 2002). Böylece gerçek ya da tastamam bir eğitim için yapılması gereken çok şey olduğu ve bunların başında düşünmeyi, aklını kullanmayı öğrenmek olduğu görülmektedir. Mueller, Kant'ın bize nasıl düşüneceğimizi -nasıl aydınlanacağımızı - ve nasıl insan olacağımızı öğreten şey olarak eğitimin, filozofların elinde bulunan değerli bir görev olduğunu ifade eder (Mueller, 2019).

Daha önce vurgulandığı üzere Kant, eğitimin yalnızca bireysel bir süreç olmayıp, bunun ötesinde toplumsal bir ilerleme hedefi olduğunu yani bireyleri yalnızca bir ulusun değil insanlığın bilinçli üyeleri olmaya, sorumluluk taşıyan bir birey olarak yetiştirmeye hazırlaması gerektiğini vurgulamıştır. Bu hedef, eğitim sürecinde hem disiplinin hem de özgürlüğün dengeli biçimde ele alınmasını, bireysel yaratıcılık ve sorumluluk bilincinin birlikte geliştirilmesini gerekli kılar. Bu çerçevede Kant, özellikle üniversite eğitimini, bireyin "aklın kapasitesini geliştirmesi ve akıl yürütme yöntemini alışkanlık haline getirmesi" olarak tanımlar (Munzel, 2003). Böyle bir anlayış, günümüzde önem kazanan bireyin kendini gerçekleştirmesi ve sorumluluk taşıyan bir birey olması hedefiyle ilişkilendirilebilir. Kant'ın belirtilen eğitimin amaçları doğrultusunda bireyin, aklını özgürce, sorumluluk bilinciyle kullanabilmesini sağlamak ve dışsal otoritelere körü körüne itaat etmeyip içsel ilkelerle hareket edebilen özerk bir varlık haline gelmesini hedeflemesi, modern eğitim sisteminde oldukça önemli olan eleştirel düşünme, yaratıcı problem çözme ve ahlaki karar alma becerilerine kapı araladığı söylenebilir.

Kant'ın eğitim felsefesiyle modern eğitim arasında oldukça benzerlikler olduğu görünse de günümüz eğitim anlayışı giderek daha fazla ekonomik verimlilik, teknik beceri geliştirme ve rekabetçilik gibi hedefler doğrultusunda yapılandırılmakta, bireyin içsel gelişimi ve etik yönü zaman zaman arka planda kalmaktadır. Bu durum Kant'ın öngördüğü aydınlanma ve ahlaki olgunluk idealleriyle ciddi bir gerilim yaratmaktadır. Bununla birlikte Kantçı pedagojinin iki temel ilkesi hala geçerli olsa da günümüzde toplumun içinde bulunduğu koşullara göre değişiklik göstermektedir. Bu ilk ilke, insanlık için daha iyi bir gelecek olasılığıdır (Kornilaev, 2023). Kant'ın iyimser vizyonu çerçevesinde insanlık gelişebilir, ancak günümüzde dünyanın çeşitli yerlerinde savaşlar yapılırken bu ilke daha çok söylemde kalmakta ve bu ilkeye verilen değer azaldığından uygulanması zorlaşmaktadır. İkinci ilke, eğitimin referans noktası olan insanlık fikridir (Kornilaev, 2023). Kantçı eğitim, daha ziyade ahlaki özerkliğin tüm insanlar için evrensel hale gelmesini hedefler. Dolayısıyla, daha iyi bir gelecek umudu, belirli bir nesil tarafından tasarlanan eğitim planlarının merkezinde yer alır. Fakat maalesef bu planların gerçeğe dönüşmediğine dair işaretler günümüzde sıklıkla görülmektedir. İnsanlığın mevcut durumunda iyi bir ilerleme olduğunu söylemek, insan onuru kavramının anlamını yitirmesi, hoşgörü anlayışında belirgin bir azalmanın meydana gelmesi, çocuklarda dahil olmak üzere bireylerin en temel hakkı olan yaşam hakkının evrensel düzeyde güvence altına alınmaması, savaş kurallarının ihlal edilmesi gibi durumlardan dolayı zordur. Elbette bu olguların doğrudan ve sadece eğitim uygulamalarından kaynaklandığını iddia etmek doğru bir yorum olmayacaktır. Fakat insanlığın kaydettiği ilerlemelerin çoğu Kant'ın öngördüğü şekilde yeni nesillerin eğitilmesi yoluyla barışçıl bir şekilde elde edilmemiş; savaşlar, nükleer silahlar ve bunlara bağlı tehditler gibi büyük trajedilerin de önemli etkisi olmuştur.

Yukarda bahsi geçenlere ek olarak daha önce dile getirildiği üzere çağımızın en ciddi sorunları arasında dijitalleşme ve yeni teknolojinin ilerlemesi yer almaktadır. Bu olguların sonuçları çoktur ve bunların eğitimi etkilememeleri mümkün değildir. Nitekim eğitimi etkileyen önemli ve öngörülemeyen bir faktör de internettir. Kant'a göre, insanlar doğasına uygun şekilde, iyiye doğru eğitilmelidir (Kant, 2006) ancak internet çağında bu eğitimin mümkün olup olmadığı açık değildir. Medeni bir toplumun eğitim kavramları iyiyi aşılamaya çalışırken, kontrol edilemeyen ve yönetilemeyen internet, sosyal medya ve sanal gerçeklik genellikle insanlık karşıtı değerleri de teşvik etmektedir. İnternet geliştikçe insan hayatının çeşitli yönleri üzerindeki etkisi artmaktadır. Bu noktada internetin tüm insanlığın eğitimine hizmet edip etmeyeceği, internetin, sosyal medyanın veya yapay zekâ gibi yeni nesil teknolojilerin insanlığın nihai amacına giden yolda bir engel mi yoksa amaca ulaşmak için bir araç mı olduğunu anlamak önemlidir. Özetle modern eğitim bir yandan küresel pazarın ve dijital çağın dayattığı beceri temelli ve teoriden uzaklaşmış pratik eğitimi sağlamakta zorlanırken diğer yandan da kendi milli ve kültürel köklerinden beslenen yerli bir felsefi duruş geliştirme ve eğitimde fırsat eşitliği sağlama gibi önemli sorunlarla karşı karşıyadır. Maarif modeli gibi geliştirilen reformlar bu sorunlara bireyin bilişsel, duygusal, sosyal ve manevi yönlerini kapsayan çözümler üretmeyi amaçlamaktadır. Bu koşullar içerisinde genel anlamda dijitalleşmenin getirdiği zorluklar ve ahlaki yozlaşma tehlikesi, Kant'ın eğitim felsefesinde ortaya koyduğu ilkeleri daha da önemli hale getirerek günümüz eğitiminde ortaya çıkan sorunlara yön gösterici nitelikte bir çerçeve sunmaktadır. Eğitimde Kant'a dayalı bir yaklaşım, yalnızca akademik başarıyı değil, aynı zamanda daha iyi bir insanlık idealini hedefler. Çünkü onun ahlak, özgürlük ve disiplin üzerine görüşleri, eğitimde bireysel ve

toplumsal gelişimi dengeleyen bir anlayış sunar. Kant'ın felsefesi, öğrencilerin çevrelerindeki dünyayı sorgulamalarını ve anlamalarını sağlayan eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesini savunarak eğitimde aklın önemini vurgular (Mueller, 2019). Bu yaklaşım, öğrencileri dış etkilerden ziyade rasyonel müzakereye dayalı bilinçli kararlar alabilen özerk düşünürler olmaya teşvik eder.

Kant'ın eğitim felsefesi ahlaki ve entelektüel gelişim için sağlam bir çerçeve sunarken, bu fikirleri modern eğitim bağlamlarında uygulamanın zorluklarını göz önünde bulundurmak önemlidir. Teknolojinin yaygın etkisi ve çağdaş eğitimde teknik becerilere odaklanılması, Kantçı ilkelerin benimsenmesini zorlaştırabilir. Bununla birlikte, eğitimciler bu zorlukları ele alarak Kant'ın aydınlanma ve özerklik vizyonuyla uyumlu daha dengeli ve kapsamlı bir eğitim deneyimi yaratabilirler. Nitekim, eğitim sorunları Kantçı felsefenin temel sorusuyla yakından bağlantılıdır: *"İnsan nedir?"* sorusu her türlü eğitim teorisinin merkezinde yer alır. Bu sorunun cevabı, nereye doğru hareket etmemiz gerektiğini ve hangi eğitim idealine ulaşmamız gerektiğini belirler. Kant'ın eğitim konusundaki argümanlarını kendi öğretim uygulamalarımızı analiz etmek ve geliştirmek için kullanarak aydın ve ahlaklı bireylerin yetişmesine katkıda bulunabiliriz.

Sonuç

Kant'ın eğitim felsefesi, XVIII. yüzyıldan bu yana yalnızca çağının pedagojik anlayışını değil, modern eğitimin bireysel ve toplumsal hedeflerini de etkileyen güçlü bir düşünsel temel sunmuştur. Ona göre eğitim, bilgi aktarımının ötesine geçerek bireyin aklını bağımsız biçimde kullanmasını, evrensel ahlak yasasını benimsemesini ve toplumsal sorumluluk duygusunu geliştirmesini amaçlayan çok yönlü bir süreçtir. Kant'ın aydınlanmayı, bireyin düşünme ve karar verme yetilerini başkalarının yönlendirmesinden kurtararak kendi aklıyla hareket edebilme olgunluğuna ulaşması şeklinde açıklaması, eğitimin öznesini edilgen bir alıcı olmaktan çıkarıp özerk bir özne hâline getirme amacını açık bir biçimde ortaya koyar. Bu yaklaşım, insanın ancak eğitim yoluyla insani yetkinliğe erişebileceği ve doğal eğilimlerinin uygarlık ile ahlak çerçevesinde şekillenebileceği düşüncesine dayanır. Böylece eğitim, bireysel olgunlaşmanın olduğu kadar insanlık idealinin gerçekleşmesinin de zorunlu koşulu hâline gelir.

Kant eğitimi, disiplin, kültür, uygarlık ve ahlaki özerklik basamaklarından oluşan bir gelişim çizgisi olarak tasarlar. Bu çizgi, bireyin doğal eğilimlerini düzenlemesini, aklını geliştirmesini, toplumsal yaşamın gerekleriyle uyumlu davranmasını ve sonunda evrensel yasaya uygun bir ahlaki karakter benimsemesini mümkün kılar. Eğitimin merkezine insanlık kavramını yerleştiren Kant, bireyin eğitim yoluyla yalnızca bir araç olarak değil, kendi başına bir amaç olarak değer kazandığını vurgular. Bu nedenle Kant'ın eğitim felsefesinin temel hedefi, bireyin içsel ahlaki yetilerini geliştirmek, özgürlüğünü ödev bilinciyle uyumlu hâle getirmek ve onu insanlık idealine uygun bir karaktere ulaştırmaktır.

Modern çağın bilgi bolluğu, dijital kültürün yönlendirici etkileri ve eğitimin piyasa odaklı beklentilerle şekillenmesi, eğitim uygulamalarının niteliğini dönüştürmektedir. Bu dönüşüm teknik ve pragmatik becerileri öne çıkarırken, ahlaki eğitim, eleştirel yargı ve anlam arayışı gibi boyutların görece geri kalmasına yol açmıştır. Ancak Kantçı perspektif, eğitim programlarının etik ve rasyonel çerçevesini yeniden kurmak için yol gösterici ilkeler sunar. Rousseau'nun mirasını eleştirel bir düzlemde yeniden yapılandıran Kant, eğitimin yalnızca kurallara uymayı öğretmekle sınırlı kalmamasını aynı zamanda bu kuralların neden geçerli olduğunu kavratması ve toplumsal düzenin daha adil ilkelere göre değerlendirilmesine katkı sunması gerektiğini ortaya koyar. Bu çerçevede Kant'ın ahlaki özerklik, insan onuru, sorumluluk ve rasyonalite ilkeleri, çağdaş eğitim politikalarına ve öğretim pratiklerine entegre edildiğinde bireylerin yalnızca mesleki yeterlik değil aynı zamanda etik derinlik ve toplumsal sorumluluk kazanmalarını sağlamaya elverişli, güçlü ve uygulanabilir bir teorik zemin oluşturur.

Kant'a göre insanlık, ancak insani niteliklerle donanmış bireylerin varlığıyla anlam kazanır ve bu nitelikler doğru bir eğitimle içselleştirilebilir. Eğitim, bireyin kendini tanımasını, yaşam amacını keşfetmesini ve potansiyelini bütün yönleriyle geliştirmesini mümkün kılan bir süreçtir. Dijital çağın karmaşıklığı ve hızla değişen gerçekliği karşısında Kant'ın insanlık fikri, ahlaki gelişim vurgusu ve aklın özerkliği ilkesi, eğitimin yönünü belirlemede güçlü bir referans noktası olmaya devam etmektedir. Kant'ın ahlaki yasayı bir deniz feneri gibi sabit ve evrensel bir rehber olarak görmesi, insanın içsel iradesiyle bu yasayı gerçekleştirmesi gerektiğini hatırlatır. Bu çaba, kolay olmayan fakat insanı insan yapan en önemli süreçtir. Sonuç olarak Kant'ın eğitim felsefesi, bireyin aklını bağımsızca kullanarak aydınlanmasını, özerkliğini kazanmasını ve insanlık idealine uygun bir ahlaki karakter geliştirmesini amaçlayan bütüncül ve sistematik bir eğitim anlayışı sunar. Modern eğitim sistemleri, bu ilkeler doğrultusunda hareket ettiğinde yalnızca teknik becerilerle donanmış bireyler değil; özgür düşünebilen, insan onurunu temel alan, adalet ve sorumluluk bilinci taşıyan bireyler yetiştirebilir. Kant'ın "Aklını kendin kullan" çağrısı, bugün de eğitimin en evrensel ve en insani ilkelerinden biri olmayı sürdürmektedir.

Genişletilmiş Özet

Modern eğitim sistemleri, küreselleşme, teknolojik dönüşüm, ekonomik rekabet ve bilgi ekonomisinin baskınlığı gibi etkenlerle giderek daha pragmatik, çıktı odaklı ve beceriye indirgenmiş yapılar hâline gelmektedir. Bu durum, eğitimin yalnızca bilişsel ve teknik becerilere yönelerek bireyin ahlaki, kültürel, sosyal ve eleştirel gelişimini ikinci plana itmesine yol

açmaktadır. Oysa modern toplumların karşı karşıya kaldığı krizler, salt bilgi aktarımının yeterli olmadığın, karakter, değer ve ahlaki özerklik temelli bir insan yetiştirme anlayışının yeniden önem kazandığını göstermektedir. Bu bağlamda Immanuel Kant'ın eğitim felsefesi, insanın doğasında bulunan potansiyeli disiplin, kültür, uygarlık ve ahlaki özerklik basamakları üzerinden gerçekleştirmeyi amaçlayan sistematik yapısıyla, çağdaş eğitim tartışmaları için güçlü bir teorik zemin sunmaktadır.

Bu çalışma, Kant'ın eğitim anlayışını sistemli biçimde ele alarak onun aydın ve ahlaklı birey yetiştirme sürecine yaptığı katkıları incelemektedir. Araştırmada Kant'ın eğitim felsefesinin temelleri, eğitimin amacı ve işlevi, disiplin-özgürlük ilişkisi, ahlaki eğitimin ilkeleri ve Rousseau'nun Kant üzerindeki etkileri kapsamlı biçimde değerlendirilmiştir. Çalışmanın temel savı, Kant'ın eğitim felsefesinin hem modern eğitimin eksik kaldığı alanlara yönelik eleştirel bir bakış sunduğu hem de günümüz eğitim modellerine yön verebilecek evrensel nitelikte ilkeler içerdiğidir.

Kant'a göre insan, eğitilebilir tek varlık olarak doğasında taşıdığı yetileri ancak eğitim yoluyla geliştirebilir. Eğitim, bireyin içgüdüsel eğilimlerini disipline ederek onu kültür ve uygarlık düzeyine yükseltir, nihai aşamada ise bireyin aklını kullanarak kendi yasasını koyabilen özerk bir ahlaki özneye dönüşmesini sağlar. Bu bağlamda Kant'ın eğitim modeli hem bireysel hem de toplumsal gelişimin imkânını içinde barındıran bütüncül bir süreci ifade eder. Kant'ın ödev, iyi isteme, kategorik buyruk ve insanın kendinde amaç oluşu gibi ahlaki kavramları, karakter ve değer eğitimine ilişkin çağdaş yaklaşımlar açısından hâlen güncelliğini korumaktadır.

Makale, modern eğitim sistemlerinin karşılaştığı temel sorunların Kantçı bakış açısıyla yeniden yorumlanabileceğini savunmaktadır. Günümüzde eğitimin araçsallaştırılması, ekonomik verimlilik ve rekabet söylemlerinin ahlaki gelişimin önüne geçmesi, öğrencilerin özgür düşünme ve özerklik becerilerinin zayıflaması gibi sorunlar karşısında Kant'ın eğitim felsefesi, aklın özerkliği, evrensel ahlak yasası, eleştirel düşünme ve insanlık ideali gibi kavramlar aracılığıyla kapsamlı bir çözüm perspektifi sunmaktadır. Bu yönüyle Kant'ın pedagojisi, modern eğitimin ihtiyaç duyduğu normatif temeli güçlendirmekte ve eğitimin yalnızca beceri kazandırma değil, insanı insan yapan değerlerin geliştirilmesi süreci olduğu fikrini yeniden gün yüzüne çıkarmaktadır.

Sonuç olarak çalışma, Kant'ın eğitim felsefesinin günümüzde yeniden yorumlanmaya değer güçlü bir entelektüel kaynak olduğunu göstermektedir. Kant'ın eğitime ilişkin yaklaşımı, bireyi hem toplumsal yaşam içinde sorumluluk sahibi bir özne hâline getirmeyi hem de insan aklının evrensel potansiyelini gerçekleştirmeyi hedefleyen bir mükemmeliyetçilik ilkesine dayanır. Bu ilke, modern eğitim sistemlerinin karşı karşıya bulunduğu ahlaki, kültürel ve epistemik sorunlar dikkate alındığında, günümüz eğitim modelleriyle uyumlu ve onları derinleştirici niteliktedir. Makale, bu bağlamda Kantçı pedagojinin çağdaş eğitim politikalarına, özellikle de karakter, değer ve ahlaki özerklik temelli eğitim çalışmalarına teorik katkı sağlayabileceğini ortaya koymaktadır.

Extended Abstract

Modern education systems have increasingly evolved into pragmatic, output-driven structures shaped by globalization, technological transformation, economic competitiveness, and the predominance of the knowledge economy. This evolution has resulted in an instrumental narrowing of education to cognitive and technical competencies, thereby relegating the moral, cultural, social, and critical dimensions of human development to a secondary status. The crises confronting contemporary societies, however, demonstrate that the mere transmission of information is insufficient; rather, an educational framework grounded in character formation, value cultivation, and moral autonomy has regained fundamental significance. Within this context, Immanuel Kant's philosophy of education constitutes a robust theoretical foundation for contemporary debates, as it systematically seeks to actualize the inherent potential of the human being through the successive stages of discipline, cultivation, civilization, and moral self-governance.

This study examines Kant's conception of education in a systematic manner and investigates his contribution to the formation of the "enlightened and morally responsible individual." The analysis addresses the ontological and epistemological premises of Kant's educational philosophy, the purpose and function of education, the relationship between discipline and freedom, the principles of moral education, and Rousseau's influence on Kantian thought. The central claim of the study is that Kant's philosophy of education not only offers a critical perspective on the structural deficiencies of modern education but also articulates universal principles capable of informing contemporary educational models.

For Kant, the human being—distinguished as the sole educable creature—can develop the natural capacities inherent to its species only through education. Education restrains instinctual inclinations, elevates the individual to the levels of culture and civilization, and ultimately enables the person to become an autonomous moral agent capable of legislating maxims for oneself. Thus, the Kantian model of education delineates a holistic developmental process that encompasses both individual and societal advancement. Kantian moral concepts such as duty, the good will, the categorical imperative, and the notion of humanity as an end in itself continue to hold significant relevance for contemporary theories of character and value education.

The article argues that the principal challenges confronting modern education can be productively reinterpreted through a Kantian lens. In response to contemporary issues—such as the instrumentalization

of education, the prioritization of economic efficiency over moral development, and the erosion of students' capacities for autonomy and critical reasoning—Kant's educational philosophy provides a comprehensive conceptual framework grounded in the autonomy of reason, the universality of the moral law, critical reflection, and the ideal of humanity. In this respect, Kantian pedagogy reinforces the normative foundation required by modern education and reasserts that education is not merely the acquisition of skills but the cultivation of the values constitutive of human dignity.

In conclusion, the study demonstrates that Kant's philosophy of education constitutes a significant intellectual resource warranting renewed consideration in the contemporary context. Kant's approach is grounded in a perfectionist ideal that seeks to cultivate individuals who are both responsible participants in social life and capable of realizing the universal capacities of human reason. When viewed within the moral, cultural, and epistemic challenges faced by present-day education systems, this ideal proves not only compatible with but also enriching for current educational paradigms. Accordingly, the article contends that Kantian pedagogy offers substantive theoretical contributions to contemporary educational policy, particularly in relation to character formation, value education, and the cultivation of moral autonomy.

Kaynaklar

Akpınar, B., Özer, B., Oral, B., Köksalan, B., (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin Program Geliştirme ve Felsefi Düzlemden Analizi, Sosyal Bilimeler *Ekev Akademi Dergisi*, Sayı: 99, 59-73.

Arslankara, V.B. ve Arslankara E. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin Felsefi Temelleri: Ontolojik, Epistemolojik ve Aksiyolojik Bakış Açılarından Bir Değerlendirme. *İstanbul Eğitim Dergisi*. 1(1), 121-145.

Auweele, D. V. (2015). Kant on Religious Moral Education, *Kantian Review*,20(3),373-394. https://doi.org/10.1017/S136941541500014X

Buchner. E.F. (1904). *Educational Theory of Kant*, J. B. Lippincott Company.

Cassirer, E. (2017). *Rousseau, Kant, Goethe.* Mustafa Tüzel (Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Çilingir L. ve Küçükali R. (2004), Immanuel Kant'ın Eğitim Anlayışı, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* (10), 81-98.

Dickerson, A.B., (2001). *Fifty Major Thinkers on Education From Confucius to Dewey*, J. A. Palmer, L. Bresler, D. E. Cooper (Ed.), Routledge.

Efe, M.E. (2024). Türkiye Maarif Modeli: Eğitimde Kültürel Değerler ve Dijitalleşme Perspektifi. *Route Education and Social Science Journal* , 89, 213-224. Doi: 10.17121/ressjournal.3606

Foroushani, Z. J. A., Mahini, F., & Yousefy, A. R. (2012). Moral education as learner's need in 21 century: Kant ideas on education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 47, 244-249, https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.06.646

Frankena, W. K. (1965). *Three Historical Philosophies of Education Aristotle, Kant, Dewey*, Scott, Foresman and Company.

Frierson, P.R. (2021). Dicipline and the Cultivation of Autonomy in Immanuel Kant and Maria Montessori. *Journal of Philosophy of Education,* 55(6), 1097-1111.

Frierson, P.R. (2024), *Kant on Education*, A. Gomes, A. Stephenson (Ed.), The Oxford Handbook of Kant, Oxford University Press.

Guyer, P. (2006). *Kant*, Deniz Sosyal (Çev.). Say Yayınları.

Heimsoeth, H. (2007). *Kant'ın Felsefesi,* Takiyettin Mengüşoğlu (Çev.), DoğuBatı Yayınevi.

Kant, I. (1906). *Kant on Education (Ueber Pädagogik),* Annette Churton (Trans.), D.C. Heath&CO., Publishers.

Kant, I. (1984). *Aydınlanma Nedir? Sorusuna Yanıt (1784).* Nejat Bozkurt (Çev.), Remzi Kitabevi.

Kant, I. (1999). *Pratik Aklın Eleştirisi*, Ioanna Kuçuradi, Ülker Gökberk, Füsun Akatlı (Çev.), TFK Yayınları.

Kant, I. (2002). *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*, Ionna Kuçuradi (Çev.), Türkiye Felsefe Kurumu.

Kant, I. (2006). *Anthropology from a Pragmatic Point of View*, Robert B. Louden (Ed. and Trans.), Cambridge University Press.

Kant, I. (2007). *Anthropology, History and Education.* G. Zöller, R.B. Louden (Ed.), Cambridge University Press.

Kant, I. (2008). *The Metaphysıcal Elements of Ethics*, Arc Manor.

Kant, I. (2008a). *Arı Usun Eleştirisi*, Aziz Yardımlı (Çev.). İdea Yayınevi.

Kant, I. (2013). *Eğitim Üzerine*, Ahmet Aydoğan (Çev.), Say Yayınları.

Kant, I. (2021). *Fakültelerin Çatışması*, Mevlüt Albayrak (Çev.), Fol Yayınları.

Kant, I., (1996), *Practical Philosophy,* Paul Guyer, Allen W. Wood (Ed.), Cambridge University Press.

Kanz, H. (1997). Immanuel Kant, Z. Morsy (Ed.), Thinkers on Education (Volume 2, 789-806), *Unesco Publishing/ Oxford &IBH Publishing.*

Kornilaev, L. (2023). Kant's Pedagogical Thought and Current Problems of Education. *In SHS Web of Conferences*, 161(06008),1-6. https://doi.org/10.1051/shsconf/202316106008

Kuehn, M. (2011). *Immanuel Kant*. Bülent O. Doğan (Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Louden, R. B. (1997). The education of humanity: A Kantian primer. *Journal of Education,* 179(1), 77-98.

Mueller, L. (2019). Education, philosophy, and morality: Virtue philosophy in Kant. *Eidos. A Journal for Philosophy of Culture*, Vol. 3, 4(10), 114-137. DOI: 10.14394/eidos.jpc.2019.0045

Munzel, G. F. (2012). *Kant's Conception of Pedagogy Toward Education of Freedom*, Northwestern University Press.

Munzel, G.F., (2003). Kant on Moral Education, or "Enlightenment" and the Liberal Arts, *The Review of Metaphysics*, 57(1), 43-73, https://www.jstor.org/stable/20131938

Rousseau, J.J., (2022). *Émile,* Yaşar Avunç (Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Tepe, H. (2014). Günümüz Sorunları Karşısında Kant Etiği Çaresiz midir*?,* G. Murteza (Ed.), Kant Özel Sayısı, *Felsefi Düşün Akademik Felsefe Dergisi,* Sayı: 3, 157-170.

Türkçe Sözlük (2018), Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ünlü, Ö. (2014). Kant'ın Ahlak Felsefesini Rousseau'daki Kökleri: Vicdan-İstenç- Akıl Birliğinden Aklın Birliğine, G. Murteza (Ed.), Kant Özel Sayısı, *Felsefi Düşün Akademik Felsefe Dergisi*, Sayı: 3, 170-187.

Wood, A. (2024). *Kant'ın Etik Düşüncesi*. Seniye Tilev, Umut Eldem (Çev.). VakıfBank Kültür Yayınları.

Yayla, A. (2005). Kant'ın Ahlak Eğitimi Anlayışı*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(1), 73-86. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000106

Yıldırım, Y. (2014). Zamansız Eylem: Özgürlüğün Sonuçları Üzerine, G. Murteza (Ed.), Kant Özel Sayısı, *Felsefi Düşün Akademik Felsefe Dergisi.* Sayı:3, 170-187.